

Metoderapport:

Falske kontrakter og ulovlige lønninger

Basert på artikler publisert i Dagbladet
i perioden 24. september til 23. desember 2006.

Innsendere:

Sindre Granly Meldalen, Arendalsgate 12 c, 0463 Oslo
958 86 861
sme@dagbladet.no

Halldor Hustadnes, Bergljots Vei 13 C, 0575 Oslo
916 00 470
hhu@dagbladet.no

Dagbladet,
Pb. 1184 Sentrum
Tlf: 22 31 06 00

Innledning:

I begynnelsen av oktober 2006 fikk vi inn et tips fra en person med tilknytning til et polsk miljø i Oslo, etter at vi hadde skrevet flere saker om arbeidsinnvandring og sosial dumping. Vedkommende hadde hørt om et uhell på en byggeplass, og at arbeiderne ikke hadde fått lov til å varsle arbeidstilsynet etter ulykka.

Vår kilde, som er både polsk og norsktalende, klarte å organisere et møte mellom oss og to av arbeiderne som jobbet på byggeplassen.

Uhellet viste seg å ikke være noen sak. Derimot fortalte arbeiderne vi kom i kontakt med da vi sjekket ut dette om flere ting ved byggefirmaet LM Prosjekt (Lurud og Mørch Prosjekt) og prosjektet i Uelandsgate 24 i Oslo som fikk oss til å stusse kraftig.

De to arbeiderne hadde med seg en bunke dokumenter til møtet, som vi fikk se og kopiere. De var redde for arbeidsgiveren og ville ikke stille opp åpent i avisa, men vi fikk kopier av kontrakter som viste at de hadde fått 60 kroner timen, og timelister skrevet under av arbeidsgiveren som viste at de hadde jobbet over 70 timer i uka. De fortalte om hvordan de hadde blitt behandlet. Om at de hadde måttet sove på arbeidsplassen. Og de fortalte om at Arbeidstilsynet hadde vært innom der en gang, men at det ikke skjedde noe etter det.

Det kunne i mange tilfeller ha vært nok til å legge en slik sak til side. Vi hadde allerede skrevet flere saker om underbetaling av polske arbeidere, og nyhetsterskelen var blitt høyere. Men det var noe som vakte vår nysgjerrighet. Arbeiderne skjønte ikke hvorfor tilsynet ikke hadde gjort noe med saken. Det skjønte ikke vi heller.

Det var noe som ikke stemte. Hvordan kunne disse arbeiderne ha kontrakter som åpenbart var ulovlige, mens Arbeidstilsynet ikke fant noe som var straffbart? Kunne det være forfalskede kontrakter de hadde vist Arbeidstilsynet? I så fall ble oppgaven å bevise det.

Arbeidet med saken:

Dagen etter møtet kontaktet vi Kjell Skjærvø, rådgiver i Fellesforbundet. Han hjalp oss med å få oversatte kontraktene, og sjekket de ulike forholdene med en jurist. Hans konklusjon var klar: Kontraktene var ulovlige fra ende til annen. På det tidspunktet var vi i midten av oktober. Leilighetene i Uelandsgate 24 var i ferd med å bli ferdige, og en dag ble det satt opp en stor plakat på bygningen der det stod at leilighetene i bygården snart var klare for salg og at mekler Keven Franzen kunne kontaktes.

Vi hadde behov for autentiske bilder fra leilighetene for å lage en lesverdig reportasje. Visningsrunden, som var annonsert på finn.no, var den naturlige anledningen. Det kunne bli vanskelig å sikre seg bilder hvis de ansvarlige var klar over at vi var på saken. Derfor utsatte vi prosjektet noen uker i påvente av visningene.

I mellomtiden bestemte vi oss for å møte en gruppe av arbeiderne på nytt. En søndag ettermiddag traff vi fire av dem, deriblant Piotr Gartska og Grezegorz Pancek, som til slutt stilte opp åpent i saken på trykk. I dette møtet fikk vi ytterligere dokumentasjon. Piotr og Grezegorz sa også at de kunne stille opp med navn og bilde. Vi fikk en ny bunke med dokumenter. Vi fikk se lignende kontrakter og timelister som i den første runden, men denne gangen fikk vi også se to sluttattester, fordi de to da hadde slutta i firmaet. I den stod det at de hadde fått 70 kroner timen.

Noen dager før visninga, tok vi kontakt med Arbeidstilsynet i Oslo og seniorinspektør

Stein Bjørndal. Vi hadde ikke de største forhåpningene før vi tok kontakt med ham, siden de hadde vært på tilsyn på byggeplassen uten at de hadde slått ned på noe. Da vi nevnte byggeplassen og firmaet, reagerte han med en gang. Selv om de ikke hadde funnet noe straffbart under sitt tilsyn, hadde han en mistanke om at alt ikke var som det skulle være i firmaet. Vi avtalte et møte.

Før vi rakk å møte Arbeidstilsynet, var det tid for visning. På visningen møtte vi opp, presenterte oss, sa at vi kom fra Dagbladet og spurte om vi kunne ta bilder av leilighetene og visninga. Mekler Keven Franzen ringte da eieren i selskapet, Remi André Lurud. Beskjeden fra Lurud var klar: Han ville ikke at vi skulle ta noen bilder. Vi fikk prospektet, utvekslet visittkort og tonen var hyggelig, helt til vår fotograf tok et bilde av Franzen i døråpninga. Da ble vi kasta ut.

Noen dager etter at vi var på visninga, tok vi med oss hele dokumentbunken til Arbeidstilsynet, etter at vi hadde fått tillatelse fra arbeiderne til å vise dem den. Vi sammenlignet våre papirer med de Arbeidstilsynet hadde fått. Tilsynet hadde fått papirene tilsendt noen dager etter selve besøket på byggeplassen. Det skulle vise seg at Lurud og Mørch hadde utnyttet tiden til å gjøre visse justeringer i papirene.

Vi satt da med to bunker lønnsutbetalinger, timelister og arbeidstillatelser. Arbeidstilsynets og våre. I våre dokumenter stod det at lønna var 60 kroner timen. I de som var sendt inn til Arbeidstilsynet stod det at lønna var 115 kroner timen (den gang den lovlige minstelønna). Bortsett fra det, var de helt like. Problemet var at vi hadde timelister, der det også var regnet ut lønn, fra forskjellige perioder, slik at de ikke var direkte sammenlignbare.

Men det vi allerede hadde, var nok til å vekke mistanken om forfalskning. Tallet «115» i Arbeidstilsynets sett av kontrakter og timelister, og utregningene i timelistene, så ut til å være skrevet med en annen type penn og med en litt annen skrift. Det virket rett og slett som om noen hadde tatt kopi av kontraktene, rettet med korrekturlakk og skrevet nye tall, før de hadde tatt en ny kopi som ble sendt til Arbeidstilsynet.

Vi ble sittende og lete i en halvtimes tid før vi fant det vi lette etter. To kontrakter viste seg å være helt identiske, med ett unntak: Timelønna.

Den ene kontrakten hadde vi fått tak i fra en av arbeiderne. Den andre hadde firmaet sendt inn til Arbeidstilsynet. Navnet, datoen, signaturene og detaljene i de to kontraktene var helt like. Men i kopien vi hadde fått, sto det at lønna var 60 kroner timen, mens det i tilsynets kopi sto det 115 kroner timen. Hvis vi hadde vært i tvil om årsaken, forsvant den da vi så nærmere på skriften. Tallet «115» var tydelig skrevet oppå et lag med korrekturlakk. Med andre ord: Den var forfalsket.

Da vi kunne se vår dokumentasjon og det som var sendt til Arbeidstilsynet sammen, kunne vi også dokumentere at firmaet hadde brutt med vilkårene i arbeidstillatelsen fra UDI og at firmaet hadde drevet ulovlig i flere måneder. Lurud og Mørch hadde ikke bare lurt Arbeidstilsynet, de hadde også lurt UDI. Morten Hansen, avdelingsdirektør i UDI, sa dette da vi la opplysningene fram for ham: «Hvis et firma ikke betaler like mye som opplyst til oss, så bryter det klart med vilkårene for arbeidstillatelsen. Slike forhold er etter vårt syn ulovlige og klart straffbare.»

Dermed hadde vi dokumentasjonen vi trengte og vi kunne kontakte firmaet. Et par dager før den første visninga, hadde firmaet bytta navn fra LM Prosjekt til Gustav eiendom. Vi visste at Karl Kristian Mørch, tidligere en av to partnere i selskapet,

hadde trukket seg ut, mens Remi Andre Lurud drev videre. Lurud og Mørch var splitta opp, men begge måtte allikevel konfronteres. For øvrig stod Mørchs navn på de fleste av dokumentene vi hadde fått tak i.

Verken Lurud eller Mørch ville møte oss. Vi måtte derfor intervju dem per telefon. Vi intervjuet Lurud i alt tre ganger. Den første gangen nektet han for alt. Alt ved prosjektet i Uelandsgate 24 var lovlig, sa han. Fire-fem ganger sa han også at han forholdt seg til norske lover og regler og at Arbeidstilsynet hadde vært på byggeplassen og at alt var i skjønneste orden. Han nektet for å ha betalt for lav lønn og han nektet for at arbeiderne hadde bodd på arbeidsplassen i flere måneder om vinteren. Vi tok kontakt med ham noen dager senere. Da sa han først at det nok var en liten misforståelse ute og gikk, og at arbeiderne ikke hadde fått utbetalt 115 kroner timen, men at dette bare var en del av lønna og at han i tillegg blant annet dekket husleia for arbeiderne. (Som fotnote kan det bemerkes at firmaet overfor UDI i arbeidstillatelses-søknaden anslo at de dekket «andre forhold» med 750 kroner måneden per arbeider.). Da la vi kortene på bordet og sa at vi hadde dokumentasjon som viste at firmaet hadde operert med doble sett med kontrakter, og at han hadde forfalsket dokumenter overfor myndighetene. Lurud ble forbanna og la på.

Samtalene med Karl Kristian Mørch forløp litt annerledes. Han sa stort sett at han ikke kunne eller ville svare på spørsmål som gjaldt firmaet han tidligere eide 50 prosent av. Han ville ikke kommentere at han hadde skrevet under kontrakter og timelister med lønnsutbetalinger som lå langt under kravene i norsk lov. Vi kontaktet ham flere ganger, men han henviste kun til Lurud.

I tillegg til bildene fra visningen fikk vi tak i bilder og en videofilm tatt av arbeiderne selv. Noen av disse ble brukt på trykk. Den ene filmen viste også at flere av arbeiderne bodde på arbeidsplassen. Lurud sa i det første intervjuet med oss at det hadde ingen av dem gjort. I det andre sa han at noen av dem hadde gjort det noen uker i oktober. På videoen som viste arbeidernes sengeplasser, kjøkken og deler av byggeplassen, var det også filmet ut av vinduet og mot Aleksander Kiellands plass. Der var det store mengder snø. Det er det sjelden i oktober.

Etter dette satt vi oss ned for å skrive historien. Vi tok også et bilde av Remi Andre Lurud, da han var på vei inn i firmaets lokaler en torsdag morgen. Saken sto på trykk, over fire sider i Dagbladet (inkludert forsida), tirsdag 14. november. I de påfølgende dagene publiserte vi fire oppfølgingssaker. Nå avventer vi at Remi Andre Lurud skal ta seg tid til et møte med Oslo bygningsarbeiderforening, før vi publiserer en sak om at fagforeninga på vegne av fire av arbeiderne krever firmaet for over en halv million kroner i uutbetalt lønn.

Samtidig er ikke denne historien om Uelandsgate 24 og de som har bygget den en helt enkeltstående sak. Kontakten som utløste saken om Uelandsgate 24 kom etter at vi tidligere på høsten hadde skrevet en artikkelserie om arbeidsinnvandring og sosial dumping. I den første delen av serien publiserte vi seks større saker. Den første saken var oppslag i avisa søndag 24. september, og handlet om et prosjekt på Majorstua i Oslo som Arbeidstilsynet hadde anmeldt. I den saken beskrev vi også hvordan norske aktører tjener store penger på å underbetale utenlandsk arbeidskraft, og hvordan enkle jobber settes videre og videre. Etter dette har vi publisert tre enkeltstående saker, utenom sakene om LM Prosjekt og Uelandsgate 24. Alle artiklene er vedlagt.

Det har vært mye arbeid med saken, blant annet på kveldstid og i helgene da polakkene ikke hadde anledning til å møte oss i løpet av normal arbeidstid. Den mest intense arbeidsperioden varte i to-tre uker, men vi jobbet med saken i godt over en

måned.

Konsekvenser:

Spesielt for vår sak:

Allerede før den første saken kom på trykk, varslet Arbeidstilsynet politiet om at de ville anmelde selskapet og forholdene. De anmeldte blant annet for ulovlig lav lønn og for dokumentforfalskning overfor myndighetene. For Arbeidstilsynet ble denne saken en milepæl. De hadde flere ganger hatt mistanke om at enkelte firmaer forfalsker kontrakter og timelister for å lure dem. For første gang fikk de bevis.

Saken etterforskes nå av finans- og miljøavdelingen ved Oslo politidistrikt.

I tillegg vil Oslo bygningsarbeiderforening på vegne av fire av arbeiderne kreve firmaet for over en halv million kroner. Dette kravet er ferdigskrevet og fagforeninga har vært i kontakt med Remi Andre Lurud. De vil ha et møte med ham før det endelige kravet sendes.

Generelt:

Arbeidstilsynet har fått nye, kraftigere virkemidler. Fra 1. januar er det blant annet mulig for dem å stanse virksomheter på stedet og de kan kreve å få all dokumentasjon med en gang, i stedet for å be om å få det ettersendt. Og loven om allmengjøring av tariffavtaler har blitt utvidet til å gjelde hele landet. Disse momentene er ingen direkte konsekvens av våre saker – det er tross alt skrevet mye om denne tematikken i norske medier utover våre saker – men vi har i hvert fall vært med og bidratt til å belyse denne problematikken og satt press på for å forbedre situasjonen. Vi har generelt og spesielt beskrevet hvordan nordmenn utnytter utenlandsk arbeidskraft – arbeidskraft Norge sårt trenger – for å tjene seg rike. Og vi håper det har bidratt til at reglene har blitt skjerpet, slik at det blir vanskeligere å operere på denne måten. Vi jobber forøvrig fortsatt med denne problematikken.

Flere av sakene er blitt sitert i andre medier, blant annet oppslaget 24. september som ble sitert av NTB og via dem på en rekke nettaviser, mens Nettavisen siterte oppslaget 14. november.

Vedlegg:*Uelandsgate 24-saken:*

- 1: Dagbladet, tirsdag 14. november (fire sider)
- 2: Dagbladet, onsdag 15. november (en side)
- 3: Dagbladet, torsdag 16. november (en side)
- 4: Dagbladet, fredag 17. november (en side)

Den første serien:

- 5: Dagbladet, søndag 24. september (tre sider)
- 6: Dagbladet, mandag 25. september (en side)
- 7: Dagbladet, tirsdag 26. september (to sider)
- 8: Dagbladet, onsdag 27. september (to sider)
- 9: Dagbladet, fredag 29. september (to sider)
- 10: Dagbladet, søndag 1. oktober (en side)

Enkeltstående saker:

- 11: Dagbladet, søndag 8. oktober (en side)
- 12: Dagbladet, mandag 9. oktober (en side)
- 13: Dagbladet, fredag 27. oktober (en side)

Oslo, 16.01.07:

Sindre Granly Meldalen

Halldor Hustadnes

Jan Eggum oppfordrer norske artistkolleger:

- Ta Grand Prix på alvor

SIDE 4-5 og debatt, side 60

Dagbladet

Tirsdag
14. november
2006
Nr. 311 Uke 46.
138. årgang.
Løssalg
kr 10,00

SKAL STOPPE
KOLS-BØLGEN

Nei til røyk i skoletida

SIDE 14-15

ANMELDT FOR FALSK KONTRAKT

POLITISAK: 25 nyoppussede leiligheter selges i det brennhete boligmarkedet i Oslo. Dagbladet avslører hvordan arbeidsgiveren skulle få norske myndigheter til å tro at polske håndverkere fikk lovlig lønn. Nå varsler Arbeidstilsynet politiet. SIDE 8,9 og 10

SIDE 51

Sporten

TIPS OSS: MMS/SMS til 2400

E-post 2400@dagbladet.no
Telefon 24 00 00 00
Ukas beste tipser får en mobil

ANNONSE

32 sider med Livsglede

med fokus på energi, overskudd, gode løsninger og det positive i tilværelsen!

Se bilaget fra Publish Media!

ANNONSE

**Torbjørn
Grønning, foto
toq@dagbladet.no**

BODDE TRANGT: Ifølge arbeiderne bodde de i flere måneder i den samme bygården som de pussa opp.

UTBYGGER: Remi André Lurud eier og driver Gustav da Dagbladet første gang tok kontakt

25 «lyse og trendy» leiligheter selges i det brennhete boligmarkedet i Oslo. Underbetalte østarbeidere betaler prisen for nordmenns jakt på millionfortjeneste i eiendomsbransjen.

Historien om en «

Eiendommen er nesten ugjenkjennelig fra da Piotr Garstka fra den polske byen Stargard kom hit i oktober i fjor. Nå er det ikke spor av

Oppdragsgiveren han snakker om, heter Remi André Lurud. Det er Lurud som står bak LM Prosjekt (nå Gustav Eiendom), firmaet som har kjøpt, pusset opp og nå skal

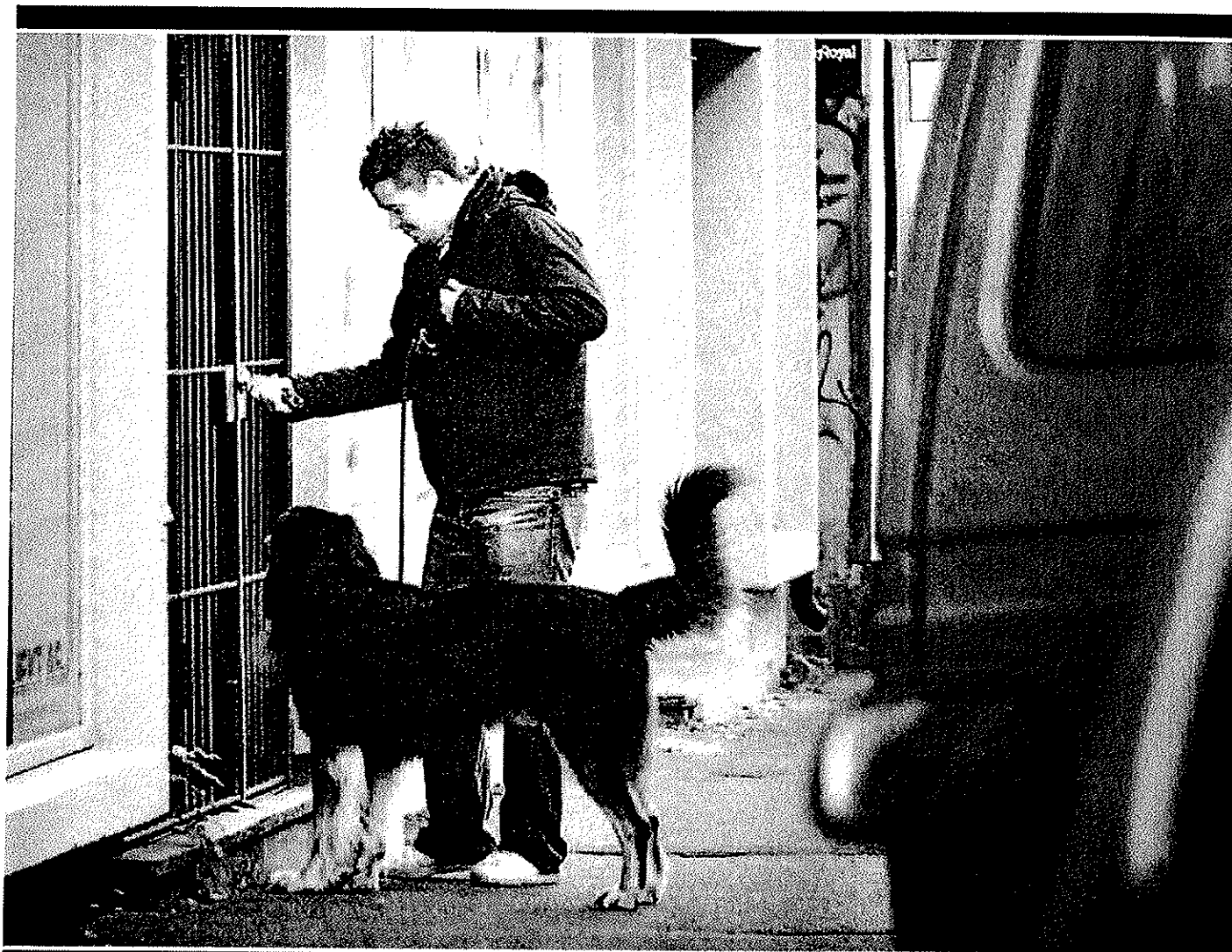
I tredje etasje rydder arbeidsskarene unna

Det blir avslag. 60 kroner er ulovlig lite. Firmaet søker på nytt. I de nye søknadene står det at lønna skal være 115 kroner - minstesatsen for utenlandske bygningsarbeidere i Oslo-området. I mai, et halvt år etter at de begynte hos LM Prosjekt, får Piotr Garstka og hans kolleger oppholdstillatelse. Men de ser lite til den påståtte doblinga av lønna.

DAGBLADET
AVSLØRER

«Vi har aldri fått mer enn 60 kroner timen»

Piotr Garstka (50)

Fiendom. Han vil ikke møte Dagbladet. Her er han på vei inn til sine kontorer i Markveien i Oslo. – Jeg vil ikke ha kontakt med mediene, for jeg tror ikke at vi er tjent med det, sa han

attraktiv bygård»

LM PROSJEKT AS

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

LM PROSJEKT AS
Kontor: Lørdagstunet 24, 04. etasje
Postboks 115, 0403 Oslo

SAMME

KONTRAKT:

Kontrakten til venstre, med en lønn på 60 kroner, har Dagbladet fått tilgang til. En kopi av samme kontrakt sendte firmaet til Arbeidstilsynet. Da stod det at lønna var 115 kroner. For øvrig er kontraktene identiske.

– Vi har aldri fått mer enn 60 kroner, sier Piotr Garstka. Det samme sier flere av kollegene.

Polakkernes timelister viser arbeidstider som går langt utover det norske lov tillater: Sju dagers arbeidsuke, ofte med ti timer om dagen eller mer. En av Piotrs timelister viser en utbetaling på 7 920 kroner for 132 timers arbeid i løpet av fjorten dager. Det gir 60 kroner timen. Ingen tegn til overtidbetaling, med andre ord.

– Jobbet døgnet rundt

Piotr og hans kolleger, Artur Morawiec, Leszek Stepien, Artur Wilinski, Grzegorz Pancek og flere andre, reagerte ikke bare på lønna og arbeidsmengden.

– Hver eneste dag var vi i farlige situasjoner. Vi måtte dra svære takbjelker på over et halvt tonn opp på taket uten sikring. Vi spurte om vi ikke skulle ha en heis til å løfte de tyngste materialene. Dere er heisen, var svaret vi fikk, forteller Piotr.

Polakkene jobbet nærmest døgnet rundt. Det mente i hvert fall naboene. Politimann Odd Roar Salamonsen (36) bor i nabogården.

– De jobbet til alle døgnets tider. Vi tok det opp med styret i vårt borettslaget, det var helt uholdbart med støy, forteller han. Dette bekrefter lederen i borettslaget.

Dobbel-kontrakt

I august i år sjekket Arbeidstilsynet forholdene i Uelands gate 24. Remi André Lurud og hans daværende kompanjong Karl Kristian Mørch måtte sende inn polakkernes arbeidskontrakter. De sendte da inn avtaler som viser at lønna var 115 kroner timen.

Men det var noe som ikke stemte.

Dagbladet sitter på to kontrakter som ved første øyekast er identiske. De er underskrevet av samme arbeidstaker, signert av Karl Kristian Mørch, og stemplet «LM Prosjekt». Alle datoer og skrifttyper er like.

Men det er én viktig forskjell: I arbeids-

Boligspekulantene

«Det finnes ikke kontrakter på 60 kroner timen»

Remi André Lurud, da Dagbladet ringer første gang.

kerens kontrakt står det at lønna er 60 kroner. I den som ble vist til myndighetene står det 115 kroner. Begge to kan umulig være gyldige.

Timelistene som LM Prosjekt sendte inn til Arbeidstilsynet, viste også en timelønn på 115 kroner. Timelistene Dagbladet sitter på sier 60 kroner.

Nekter først blankt

Remi André Lurud vil helst ikke snakke med Dagbladet.

– Jeg vil ikke ha kontakt med mediene, for jeg tror ikke at vi er tjent med det, sa han da Dagbladet første gang tok kontakt, for ei uke siden.

– Vi sitter på noen dokumenter som viser at dere har betalt 60 kroner timen?

– Det er feil. Det finnes ikke kontrakter på 60 kroner timen, sier han.

Dette var mandag i forrige uke.

Torsdag tar Dagbladet på nytt kontakt. Lurud har nå en ny forklaring til timelistene og kontraktene hvor det står 60 kroner timen.

– Den lista du har sett, er en delbetaling. Det er en del annet vi dekker. Blant annet bolig, med hvitevarer og TV, og konto på treningssenteret Oxigeno. Summen av det vi betaler er mye over 120 kroner, sier Lurud.

I Piotr Garstkas ansettelsesbevis, som er sendt i kopi til Arbeidstilsynet, verdssettes derimot «andre ytelser i tillegg til lønnen» til fattige 750 kroner per måned. Og hvis man går ut fra en husleie på 16 000 kroner for leiligheten som polakkene delte da de flyttet fra Uelands gate 24, vil det i høyden øke timeslønna med cirka 20 kroner.

På glid

Da Dagbladet snakket med Lurud forrige mandag, avviste han at polakkene bodde i Uelands gate 24. Ifølge Piotr og de andre bodde de der til slutten av mars.

– Det at de sov på byggeplassen i flere måneder...

– Ja.

– ...hva forklarer du det med?

– Det har jeg ingen kommentar til. Det er ikke helt riktig heller, sier han først. Så nekter han blankt for at de i det hele tatt har bodd i Uelands gate 24.

– Nei. De har ikke bodd der.

I den neste samtalen, torsdag i forrige uke, sier han at polakkene bodde i Uelands gate 24 i «noen uker». Han hevder at de deretter, før byggearbeidet begynte, flyttet til en annen leilighet som Lurud disponerer. Dette benekter Piotr Garstka og de andre polakkene bestemt, og fastholder at de bodde i Uelands gate 24 til mars i år.

Lurud sier at polakkenes uttalelser om farlige arbeidsforhold er «helt horribles påstander». Hans tidligere medeier i LM Prosjekt, Karl Kristian Mørch, som sluttet i september, vil ikke kommentere saken.

– Du spør om ting som har skjedd i LM Prosjekt og det uttaler ikke jeg meg om, fordi jeg har sluttet, sier han.

Politianmeldes

Da Arbeidstilsynet sjekket forholdene i Uelands gate 24, fikk de tilsendt kopiene som viste at polakkene fikk 115 kroner timen. På bakgrunn av Dagbladets opplysninger i saken, har Arbeidstilsynet varslet politiet at de nå anmelder selskapet.

– De nye opplysningene i saken tilsier at vi antakeligvis har fått dokumenter som var tilpasset vår forespørsel, sier seniorinspektør Stein Bjørndal.

Arbeidstilsynet anmelder ikke bare den lave lønna og den ulovlige arbeidstida. De anmelder også firmaet for dokumentforfalskning.

– Å gi oss feil opplysninger er mer alvorlig enn de andre forholdene. Vi har mistanke om at dette skjer i stor grad og at dette langt fra er det eneste tilfellet der vi har fått dokumentasjon spesiallaget til oss, sier Bjørndal.

Fra 1. desember får Arbeidstilsynet kraftigere virkemidler.

– Da får vi mulighet til å stanse arbeidet

SØPPEL OG SPRØYTER: Polske Piotr har jobbet 70-timersuke for 60 kroner timen i Uelands gate 24. Kameraten Grzegorz Pancek fikk nok etter kort tid, og greide å finne annet arbeid.

Foto: Bjørn Langsem

hvis vi ikke får opplysninger vi mener er nødvendige for å avklare hvilke lønns- og arbeidsvilkår som gjelder. Ofte er ikke dokumentasjonen på selve byggeplassen og må derfor ettersendes til oss. Nå kan det bli mulig for oss å skjærpe inn på dette ved at vi selv oppsøker bedriftens kontoradresse samme dag som tilsynet og innhenter dokumentasjonen, sier Bjørndal.

- Det verste

I månedsvis bet Piotr Garstka og hans kolleger i seg misnøyen med arbeidsgiveren. De behøvde pengene og ble stående i jobbene.

Hjemme har Piotr en kone som uten mennens inntekter fra Norge, måtte ha greid seg med trygd.

Annenhver uke kom Remi André Lurud eller Karl Kristian Mørch med lønningskonvoluttene, som var fylt med konstanter. Men de fikk ikke nødvendigvis alt. En av Piotrs kolleger sier at firmaet pleide å holde igjen deler av lønna, noe Dagbladet har sett eksempler på.

– På den måten hadde de en garanti for at vi skulle komme tilbake hvis vi dro hjem en tur, sier mannen.

For omtrent en måned siden var oppdraget i Uelandsgate over for de fleste av arbeiderne. Piotr og tre andre polakker fikk sparken. Remi André Lurud sier at de ikke møtte på jobb og gjorde dårlig håndverk. Piotr tror heller grunnen var at de stilte for mange krav.

Nå leter flere av dem etter nytt arbeid i

FAKTA

Arbeidsinnvandring

- Alle borgere fra Polen og de andre nye EU-landene skal ha norsk lønn hvis de er fast ansatt. Det er mulig å omgå dette ved at østeuropeiske bedrifter som tar oppdrag i Norge i utgangspunktet kan lønne sine ansatte som de vil. Men gjennom loven om allmengjølring er det ulovlig å lønne under tariff i bygningsbransjen i Oslofjordregionen og Hordaland. I løpet av kort tid vil dette gjelde hele landet.
- Fafo har undersøkt hvilke motivasjoner norske bedrifter har for å rekruttere østeuropeisk arbeidskraft. 82 prosent oppgir mangel på arbeidskraft som viktigste eller nest viktigste motiv.
- Samtidig er det klart at mange gjør det for å redusere lønnskostnadene. 31 prosent oppgir at reduserte lønnskostnader er viktigst eller nest viktigst, noe som kan tyde på omfattende underbetaling.

FAKTA

Gustav Eiendomsutvikling AS

- Startet i 2002 av Remi André Lurud og Karl Kristian Mørch under navnet LM Prosjekt. Hadde i 2005 en omsetning på 11,4 millioner og et resultat på 660 000 kroner.
- Karl Kristian Mørch trakk seg i september ut av selskapet og i november endret det navn fra LM Prosjekt til Gustav Eiendomsutvikling AS.
- Selskapet kjøpte Uelandsgate 24 i 2005 og begynte å pusse opp bygården i oktober samme år. Ifølge annonsen på Finn.no er nå 14 av de 25 leilighetene i prosjektet solgt.

Oslo. I framtida har ikke Piotr tenkt å finne seg i like mye som det året han jobbet for Lurud og Mørch. Han har arbeidet som håndverker i til sammen 34 år, flere av dem i det gamle Sovjetunionen, Tyskland, Bulgaria, Ungarn og Tsjekkia. Han har aldri opplevd maken.

– For å være helt ærlig: Nei. Dette var det verste.

Dagbladet forsøkte i går ettermiddag å ringe Remi André Lurud, uten å få kontakt. Konfronterert per sms med mistanken om forfalskede kontrakter og timelister, svarte Lurud følgende i en sms-melding:

«Jeg har som sagt ingen kommentarer til dine spørsmål. (...) Usannheter som blir trykket blir som sagt etterfulgt rettslig.»

– VISSTE IKKE: Mekler Keven Frantzen i Exact. Foto: Scanpix

«60 kr timen i Polen er vel bra»

– VILLE IKKE KJØPT: Montiel Yuen (57) var på visning i Uelands gate 24. – Jeg ville ikke ha kjøpt, sier hun når Dagbladet forteller om betingelsene arbeiderne har hatt. Foto: Torbjørn Grønning

– Ikke mitt bord, sier meklerin som solgte Uelands gate 24, der polakker pusset opp for luse lønn.

Tekst: Halldor Hustadnes
hhu@dagbladet.no

Sindre Granly Meldalen
sme@dagbladet.no

Eiendomsmeklerfirmaet Exact markedsfører leilighetene i Uelands gate 24 som «attraktive», «lyse og trendy». Slik Dagbladet skrev i går betalte LM Prosjekt, som pusset opp bygården, bare halvparten av den lønna som ble oppgitt til norske myndigheter.

– 60 kroner timen i Polen er vel bra lønn, sier meklerin som selger leilighetene, Keven Frantzen i Exact Eiendomsmeglere, som eies av OBOS. OBOS Eiendomsforvaltning er forretningsfører for borettslaget i Uelands gate 24.

– Et renommé-spørsmål

Amanuensis Hugo Matre ved det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen mener OBOS burde være nøye med hvilke samarbeidspartnere selskapet velger.

– Forretningsføreren har i utgangspunktet bare ansvar for de oppgavene oppdraget omfatter. Men jeg vil tro at OBOS, som springer ut fra fagbevegelsen, vil være forsiktig med å støtte opp om virksomhet som er direkte i strid med fagbevegelsens prinsipper, sier Matre. Det samme mener han om meklerens rolle.

– Man kan vanskelig si at han medvirker når han selger boligene i etterkant, så situasjonen blir i stor grad som for OBOS: Et renommé-spørsmål, sier Matre.

Leder Karin Andersen (SV) i Stortingets sosialkomité mener de store aktørene må ta ansvar for å få gjort noe med utnyttning av utenlandsk arbeidskraft.

I går - boligspekulanter avslørt.

– I dag er det nok ikke så vanlig å spørre om et prosjekt er bygd med lovlig arbeidskraft, men det synes jeg det må bli, sier hun.

Både offentlige institusjoner og de store aktørene må ta ansvar og stille krav. Jeg sier ikke at det er lett, men hvis vi ikke jobber for å få orden, aksepterer vi stilltiende at folk jobber i livsfare for luse lønn, sier Andersen til Dagbladet.

OBOS' informasjonssjef Åge Pettersen sier at OBOS Eiendomsforvaltning ikke vurderer entreprenør eller historikk til et prosjekt når selskapet sier ja eller nei til et forretningsføreroppdrag. – Det er boligselskapets og beboernes interesser som er relevant for oss. Det vil neppe være i beboernes interesser hvis vi sier nei til et oppdrag, sier Pettersen.

– Ikke kompetanse

Mekler Keven Frantzen i Exact har samarbeidet med utbyggerfirmaet LM Prosjekt (nå Gustav Eiendomsutvikling) om flere prosjekter. Han sier at han ikke visste at arbeidere fra Polen har jobbet i Uelands gate 24 for 60 kroner timen, eller at de i flere tilfeller har jobbet sjudagersuker.

– Vi får et salgsoppdrag, og skal selge eiendommen med bak-

FAKTA

Boligspekulantene

● Dagbladet omtalte i går firmaet LM Prosjekt (nå Gustav Eiendomsutvikling), som har betalt 60 kroner timen til arbeidere fra Polen under oppussingen av Uelands gate 24 i Oslo.

● For å få norske myndigheter til å tro at de betalte lovlig lønn, oppga de samtidig til Arbeidstilsynet at lønna var 115 kroner. Etter at Dagbladet avslørte dette, har Arbeidstilsynet varslet politianmeldelse av firmaet, for dokumentfalsk og underbetaling.

● Gjennom loven om allmenngjøring er det ulovlig å lønne under tariff i bygningsbransjen i Oslofjord-området og Hordaland. I løpet av kort tid vil denne loven gjelde i hele landet.

grunn i den informasjonen vi får. – Så noen undersøkelser vedrørende arbeidsforhold og slike ting...

– Det gjør vi ikke, avbryter Frantzen.

Han vet ikke hva han ville sagt til et oppdrag hvis han på forhånd hadde fått vite at arbeiderne hadde fått 60 kroner timen.

Sånn umiddelbart strider det vel ikke mot norsk lov, meg bekjent. 60 kroner timen i Polen er vel bra lønn, sier han.

– Hvilket medansvar følger du som mekler for slike ting?

– Dette er ikke mitt bord, sier Keven Frantzen.

Det samme sier Norges Eiendomsmeglerforbund (NEF).

– Dette er et område eiendomsmeklere ikke har kompetanse til å engasjere seg i. En eiendomsmeklers jobb er å selge en bolig og å sørge for at alle tillatelser er på plass, sier Øivind Andreas Tandberg, formann i NEF.

SIMPLY CLEVER

Bursdag og julaften på samme dag:
KJØP ŠKODA TIL 2007 PRIS, OG FÅ DEN NÅ!

Alle kunder som skriver kontrakt før 18/11 får i tillegg velge mellom Nextbase DVD eller Blaupunkt Lucca bærbar navigasjon.

AVGIFTSVINNEREN! ENDA MER BIL FOR PENGENE!

Vare fornuftige biler har et lavt CO₂ utslipp og belønnes med regjeringens nye miljøavgifter. Kjøp og få bilen for nyttår og vi spanderer avgiftsreduksjonen. Gjelder alle Roomster, alle Fabia og Octavia m/bensin. Se eksempler under:

	Pris før	Pris nå	Reduksjon
Fabia Ambiente 55hk kort	162.070,-	156.270,-	5.800,-
Fabia Ambiente 65hk kort	165.070,-	158.170,-	6.900,-
Fabia Safeline 70hk TDI kort	200.470,-	184.270,-	16.200,-
Fabia Safeline 70hk TDI stv.	206.470,-	190.170,-	16.300,-
Roomster Style 70hk TDI	217.000,-	203.870,-	13.130,-
Roomster Style 80hk TDI	225.070,-	210.870,-	14.200,-
Roomster Style 105hk TDI	255.070,-	228.370,-	26.700,-
Octavia Elegance FSI 115hk stv.	263.570,-	254.570,-	9.000,-

Nye Škoda Roomster er her! ŠkodaRoomster fra kr. 197.000,- Pris med diesel fra kr. 203.870,-

* Prisene er veit, levert Oslo inkl. frakt og levmak. Årsavgift kommer i tillegg. Finansiering gjennom Møller Bifinans. Bildet kan avvike fra priseksemplene. Drivstofforbruk Roomster 0,51-0,70 l/mil ved blandet kjøring. CO₂-utslipp 135-168 g/km.

www.skoda-auto.no

INTERVJUET: Kjell Skjærvø

Yrke: Fellesforbundets ekspert på arbeidsinnvandring og sosial dumping.
Aktuell: Dagbladets avsløring av doble kontrakter for østeuropeere.

IKKE BARE DOBLE KONTRAKTER: – Norske firmaer omgår også lønnskravene ved å kreve at østeuropeerne registrer seg som enkeltmannsforetak, sier Kjell Skjærvø, rådgiver i Fellesforbundet. Foto: Hans Arne Vedlog

Historien om en kontrakt bygd på
 Dagbladet avslørte tirsdag 14. november at utbyggeren av Uelandsgate 24 i Oslo benytter seg av doble kontrakter til sine polske byggningsarbeidere.

FAKTA

Sosial dumping

- Dagbladet har denne uka skrevet om firmaet LM Prosjekt (nå Gustav Eiendomsutvikling), som har betalt 60 kroner timen til arbeidere fra Polen under oppussingen av Uelandsgate 24 i Oslo.
- For å få norske myndigheter til å tro at de betalte lovlig lønn, oppga de samtidig til Arbeidstilsynet at lønna var 115 kroner. Etter at Dagbladet avslørte dette, har Arbeidstilsynet varslet politianmeldelse av firmaet, for dokumentfalsk og underbetaling.
- Gjennom loven om allmenngjøring er det ulovlig å lønne under tariff i bygningsbransjen i Oslofjord-området og Hordaland. I løpet av kort tid vil denne loven gjelde i hele landet.

«Har ofte tre ulike arbeidskontrakter»

Fellesforbundet blir stadig kontaktet av østeuropeiske arbeidere som ikke får betalt det som oppgis til likningsmyndighetene.

Tekst: **Sindre Granly Meldalen**
 sme@dagbladet.no

Halldor Hustadnes
 hhu@dagbladet.no

– Dagbladet har denne uka

skrevet om Uelandsgate 24, der polske arbeidere jobbet for 60 kroner timen, samtidig som firmaet de jobbet for oppga en lønn på 115 kroner til myndighetene. Blir du overrasket over å lese slike historier?

– Nei. Vi vet at det er mye av dette.

– Hvor vanlig er det at bedriftene oppgir en lønn til norske myndigheter, mens de betaler arbeidene en annen, lavere lønn?

– Det er vanskelig å si. Men vi blir med jevne mellomrom kontaktet av arbeidere som reagerer på at det står en ting i arbeidsavtalen deres og en annen på lønnings-slippen. Vi har også sett eksempler på at østeuropeiske arbeidere har hatt tre ulike arbeidskontrakter.

– Hva brukes den tredje til?

– Den brukes overfor myndighetene i hjemlandet. Der står det ofte minstelønna fra hjemlandet, slik at skattene og avgiftene blir lavest mulig.

– Har firmaene andre metoder for å omgå norske lønnskrav?

– Ja. Mange firmaer krever at arbeidere registrer seg som enkeltmannsforetak. Da blir hver enkelt arbeider selvstendig næringsdrivende, og ansvarlig for sin egen lønn. Men i mange tilfeller blir ar-

beiderne registrert på denne måten uten at de selv er klar over det. Vi har hatt saker der østeuropeiske arbeidere bare har fått beskjed om å skrive under på et skjema, uten at de har vært klar over at det var en registrering som enkeltmannsforetak. Enkelte firmaer, som det polskregistrerte Genfer Lloyd i Haugesund sier for eksempel selv at de ikke har ansatte, men bare enkeltmannsforetak.

– Hva synes du om myndighetenes jobb for å få bukt med sosial dumping?

– Arbeidstilsynet gjør en god jobb mange steder, blant annet her i Oslo. Men svært mange av anmeldelsene de leverer, blir henlagt av politiet. Det virker som om de har mindre interesse for slike saker etter EU-utvidelsen. Det er vanskeligere å vise ut EU-borgere, og da virker det som interessen deres har dalt. Og skattemyndighetene er for forsiktede, i forhold til hva de faktisk har mulighet til å gjøre.

– Hvor mange østeuropeiske arbeidere har organisert seg hos dere?

– Nå er vi i nærheten av 2000 stykk. Mellom fem og ti prosent av bygningsarbeiderne i Fellesforbundet er nå østeuropeere. Til å begynne med fikk vi høre at de trodde alt vondt ville ramme dem

hvis de kom i kontakt med en norsk fagforening. Vi har slitt veldig med å komme under huden på disse gutta.

– Og nå er dere under huden på dem?

– Ja, vi begynner å bli det. Vi har systematisk brukt polske og baltiske tolker, og det har betalt seg.

– Hvordan kommer de i kontakt med dere?

– Vi har opplevd at folk har kommet hit etter å ha spurt turistinformasjonen. Mange tar kontakt på egen hånd, men ofte tar de kontakt etter at norske arbeidere har slått alarm.

– 60 kroner timen er langt over en vanlig timelønn i Polen eller Baltikum. Er det ikke slik at mange av dem er fornøyd med 60 kroner?

– Nei, det hører vi sjeldnere og sjeldnere. Bildet av polske arbeidere som er lykkelige over å jobbe for knapper og glansbilder, gjelder ikke lenger. Det er så dyrt å bo og leve her at stadig flere sier i fra når de får slike lønninger. De østeuropeiske arbeidere har etter hvert blitt varmere i trøya, og funnet ut hva en normal lønning er her. Og det er kjempebra. Hvis firmaer går inn for å lure myndighetene, så er den eneste muligheten at arbeidene selv forteller sannheten.

HURTIGVIRKENDE SLANKEPILLE

– når du vil raskt ned i vekt!

- Demper appetitten og gjør deg raskere mett
- Reduserer søthunger
- Øker forbrenningen
- Én kapsel om dagen er nok!

Selges i helsekostforretninger eller ved henvendelse til

Promed Pharma tlf. 33 42 01 40 www.promed-pharma.no

Jobbet uten arbeids-tillatelse

Dagbladet tirsdag: Utbyggeren av Uelands gate 24 brukte doble kontrakter.

Firmaet som pusset opp Uelands gate 24 fikk først godkjent arbeidstillatelse for de polske arbeiderne et halvt år etter at de begynte å jobbe.

Tekst: **Sindre Granly Meldalen**
sme@dagbladet.no

Halldor Hustadnes
hhu@dagbladet.no

I oktober i fjor søkte LM Prosjekt (nå Gustav Eiendomsutvikling) om arbeidstillatelse for flere polske arbeidere de brukte i Uelands gate 24. Det ble avslag, fordi firmaet oppga at lønna skulle være 60 kroner. Først i mai fikk polakene oppholdstillatelse. Da var den oppgitte lønna justert opp til 115 kroner timen - selv om polakene i virkeligheten fikk 60 kroner timen.

- Ulovlig

UDI ser meget alvorlig på at norske firmaer gir opplysninger som ikke følges opp i praksis.

- Hvis et firma ikke betaler like mye som opplyst til oss, så bryter det klart med vilkårene for arbeidstillatelsen. Slike forhold er etter vårt syn ulovlige og klart straffbare, sier Morten Hansen, avdelingsdirektør i UDI, til Dagbladet.

Som en følge av overgangsreglene etter EU-utvidelsen, kreves det at arbeidere fra de polske og baltiske landene må ha oppholds- og arbeidstillatelse for å kunne jobbe i Norge. Norske myndigheter krever da at arbeiderne skal ha tariffloønn i områdene det gjelder, og blant annet at arbeidstida er innenfor grensene i arbeidsmiljøloven.

- Vi avslår om lag 10-15 prosent av søknadene blant annet fordi det er oppgitt for lav lønn, sier Hansen.

Sju måneder uten

Da arbeiderne i LM Prosjekt i mai fikk oppholds- og arbeidstillatelse, hadde de allerede jobbet et halvt år med å pusse opp Uelands gate 24. Dagbladet sitter på timester som viser at flere av arbeiderne jobbet i Uelands gate 24 lenge før mai i 2006, og arbeiderne selv sier at de har jobbet i høgarden kontinuerlig siden oktober 2005. Det er Remi André Lurud som står bak LM Prosjekt.

- Jeg har ingen kommentar. Vi må ta det med de respektive myndigheter hvis det er ting vi ikke har gjort riktig, sier Lurud.

FAKTA

Sosial dumping

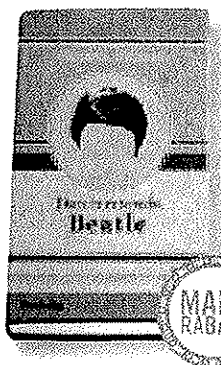
• Dagbladet har denne uka skrevet om firmaet LM Prosjekt (nå Gustav Eiendomsutvikling), som har betalt 60 kroner timen til arbeidere fra Polen under oppussingen av Uelands gate 24 i Oslo.

• For å få norske myndigheter til å tro at de betalte lovlig lønn, oppga de samtidig til Arbeidstilsynet at lønna var 115 kroner.

Etter Dagbladets avsløringer har Arbeidstilsynet varslet politianmeldelse av firmaet for dokumentfalsk og underbetaling.

• Gjennom loven om allmenngjøring er det ulovlig å lønne under tariff i bygningsbransjen i Oslofjord-området og Hordaland. I løpet av kort tid vil denne loven gjelde i hele landet.

ARK LANSEERER

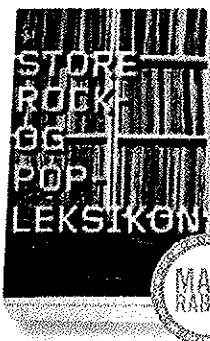
En eventyrlig trip til the swinging sixties!

«Vi blir atter en gang unge, i det minste mens vi leser denne fabelaktige boken.»
- Frankfurter Allgemeine Zeitung

Gerhard Henschel
DEN TRETTENDE BEATLE
KUN 244,-
Ord.pris: 279,-

MER BOK FOR PENGENE
WWW.ARK.NO

ARK LANSEERER

Rundt 1000 biografier fra internasjonal rock- og popmusikk!

Boken strekker seg alfabetisk fra ABBA til ZZ Top og tidsmessig fra 1950-tallet til 2006.

Jon Vidar Bergan
STORE ROCK- OG POP-LEKSIKON
KUN 436,-
Ord.pris: 498,-

MER BOK FOR PENGENE
WWW.ARK.NO

FINN DEN RETTE HOS ARK

«Blir lenge hos deg. En usedvanlig klok og rik bok»
- Aftenposten

«Et underfundig portrett»
- Dagbladet

«Fortjener å bli en bestselger!»
- Fredrikstad Blad

Magda Szabó
DØREN
KUN 287,-
Ord.pris: 328,-

MER BOK FOR PENGENE
WWW.ARK.NO

ARK LANSEERER

Ein etterlengta, forrykande og svært underhaldande oppvekstroman frå Ragnar Hovland!

«Fin, var og rar som berre Hovland. Morosam som berre satan. Og folkeleg som berre juling.»
- Are Kalvø

Ragnar Hovland
1964
KUN 288,-
Ord.pris: 329,-

MER BOK FOR PENGENE
WWW.ARK.NO

ARK LANSEERER

«Gull i bokform. Det er lenge siden jeg har lest en så inderlig, humørfyllt og reflektert bok fra en toppidrettsutøver. Kjetil André Aamodt glitrer også mellom to permer»
- VG

Gangdal/Aamodt
DEN NESTE ER DEN BESTE
KUN 305,-
Ord.pris: 349,-

MER BOK FOR PENGENE
WWW.ARK.NO

Årets navn 2006

1 JAN EGELAND: Fra toppen av FN har han gjort det enklere å løfte de som er på bunnen, og løftet glemte katastrofer frem i verdens bevissthet.

2 CAMILLA STOLTENBERG: Avslørte tidenes største forskningsvindel i Norge.

3 DAGFINN ENERLY: Kjemper like innbitt for funksjonshemmedes rettigheter som han gjorde som stjernespiller i Fredrikstad Fotballklubb.

4 TORE SANDBERG: Avslørte justismord i Moen-saken. Hedret med Amnestys menneskerettighetspris for 2006.

5 DAG SOLSTAD: Vant Brageprisen og hadde to bøker på Dagbladets liste over de 25 beste bøker de siste 25 åra.

6 GRETE W. kvinnelige

«Jeg skjønner ikke hv har en slik slavement

Grezegorz Pancek (36) sto opp mot arbeidsgiveren og avslørte elendige forhold i byggebransjen. Selv skjønner han ikke hvorfor ikke flere sier ifra.

Tekst: **Sindre Granly Meldalen**
sme@dagbladet.no

– Det var et sjokk for meg, sier Grezegorz Pancek (36).

Han snakker ikke om de ulovlig lave lønnene norske arbeidsgivere har gitt ham. Han snakker heller ikke om den uverdige behandlingen han og flere av vennene hans har fått av norske arbeidsgivere. Han snakker om hvordan det var da for første gang kom til Norge i januar 2005. I starten jobbet Grezegorz som gullsmid i Finsnes i Lenvik kommune i Troms.

– Jeg kom dit i januar. Det var 24-timers natt og tre meter snø, sier Grezegorz.

– Men samtidig var det helt utrolig med naturen, fjorden og fjellene. Det var supert.

Doble kontrakter

Men alt har ikke vært helt supert i de to åra Grezegorz har bodd i Norge. I november i år sto han og kollegaen Piotr Garstka fram i Dagbladet.

Arbeidstilsynet i Oslo hadde anmeldt Grezegorz og Piotrs tidligere arbeidsgivere i Gustav Eiendom (tidligere LM Prosjekt) for ulovlig lave lønninger. Den norske arbeidsgiveren hadde også sendt inn kopier av polakkernes kontrakter til Arbeidstilsynet som viste at de betalte lovlige lønninger, mens de i virkeligheten hadde langt lavere timelønn.

Grezegorz havnet hos Gustav Eiendom ved en tilfeldighet. I april 2005 var vikariatet i Finsnes over, og Grezegorz dro til Oslo. Gjennom Aetat skaffet han seg arbeidspraksis i to måneder hos en smykkedesigner på Grünerløkka. Da det gikk ut, fikk han beskjed fra Aetat om at det ikke var midler til at han kunne fortsette.

– Da jeg var egentlig bare i Oslo, uten noen jobb. Så traff jeg Remi, sier Grezegorz.

Remi er en Rudek om heter Remi André Lurud, og driver Gustav Eiendom.

– Han sto på gata og pratet med en polsk mann. Jeg skjønte at de hadde kommunikasjonsproblemer, og gikk bort for å hjelpe dem, sier Grezegorz.

Har høy utdanning

Lurud snakket da med Piotr Garstka. Piotr og Grezegorz skulle seinere stå opp og avsløre de elendige forholdene. Men først skulle Grezegorz bli tilbudt jobb. En jobb han tok. Selv om han i dag angre.

FAKTA

Lav lønn og doble kontrakter

• Dagbladet skrev i november om firmaet LM Prosjekt (nå Gustav Eiendomsutvikling), som har betalt 60 kroner timen til arbeidere fra Polen under oppussingen av Uelands gate 24 i Oslo.

• For å få norske myndigheter til å tro at de betalte lovlig lønn, oppga de samtidig til Arbeidstilsynet at lønna var 115 kroner. Etter at Dagbladet avslørte dette, har Arbeidstilsynet varslet politianmeldelse av firmaet, for dokumentfalsk og underbetaling.

• Gjennom loven om allmenngjøring er det ulovlig å lønne under tariff i bygningsbransjen i Oslofjord-området og Hordaland. I løpet av kort tid vil denne loven gjelde i hele landet.

• 1. mai 2004 ble Polen og sju andre østeuropeiske land EU-medlemmer. Millioner av østeuropeere fra land med langt lavere lønnsnivå enn resten av Europa fikk fri tilgang til arbeidsmarkedet i vest. Norge og Island er de to landene som har hatt størst arbeidsinnvandring i Norden, ifølge en ny Fafo-rapport.

– Jeg begynte dagen etter og gjorde alt mulig rart. Jeg tok, kjøpte materialer og søppel og hjalp til i byggingen, sier han.

Grezegorz jobbet for firmaet i nesten et halvt år. Selv var han av dem som fikk best betalt, med 90 kroner timen brutto.

Mange av de andre fikk bare 60 kroner før skatt. Langt under minstelønna som da var 115 kroner. Til slutt orket ikke Grezegorz mer.

– Jeg gikk til sjefen den første dagen etter påska i år, og sa at jeg ikke ville jobbe for ham lenger. At jeg ikke kunne fortsette å tape så mye tid og penger, sier Grezegorz.

– Jeg hadde 2000 kroner å leve for i måneden. Det er mulig å klare det – jeg har erfaring i slikt fra Polen – men i lengden går det ikke, sier han.

Før han sluttet, hadde Grezegorz begynt å undersøke hva han egentlig hadde krav på.

– Jeg surfet på nettet om polakkers situasjon i Norge, og kom til slutt over hjemmesiden til Fellesforbundet. De har polske nettsider også og jeg fylte ut et søknadsskjema. Etter et par dager fikk jeg dette i posten, sier han og drar fram et kort fra lommeboka som

FÅTT NY JOBB: Grezegorz Pancek varslet om uverdige vilkår på arbeidsplassen. Etterpå fikk noe bedre, sier han.

viser at han er medlem i Oslo bygg og tømrerforening. Grezegorz er utdannet gullsmid fra Polen. Han har også en bachelorgrad i filosofi, i tillegg til at han har jobbet som glideflyinstruktør.

– Slavementalitet

I dag er omtrent 2000 østeuropeiske arbeidere medlemmer i Fellesforbundet. Samtidig anslås det at det er mellom 60 - og 100 000 østeuropeiske arbeidere i Norge. Grezegorz

skjønner ikke hvorfor ikke flere melder seg inn. Og han skjønner ikke at flere ikke sier ifra.

– Jeg skjønner ikke hvorfor polakkene har en slik slavementalitet, sier han.

– De fleste er redde for å gå til myndighetene. Jeg aner ikke hvorfor det er slik. Jeg kjenner mange som har jobbet under skandaløse forhold, både for polske og norske arbeidsgivere her i Norge, men nesten ingen tør å gå til Arbeidstilsynet. De vil heller job-

LITZ: Forbilde for utøvere i alle idretter.

ANE DAHL TORP: Ung, men har allerede en lang rekke filmsuksesser. Fikk «Shooting Star» i Berlin, og Amanda i Haugesund for «Gymnaslærer Pedersen».

LEGER UTEN GRENSER: Kristian Tonby og Leger uten grenser rykker først ut med hjelp til katastrofer utenfor medienes søkelys.

GREZEGORZ PANCEK: Gjestarbeideren fra Polen som sto opp mot arbeidsgiveren og avslørte elendige arbeidsforhold i byggebransjen.

MAIBRITT MAGNUSSEN OG TERJE ALEKSANDERSEN: Flyvertinnen og brannmannen som ble heller etter flyulykken på Stord.

orfor polakkene alitet»

BLI MED OG STEM:

STEM PÅ SMS: Send **ÅRETS NAVN** og nummer på din kandidat (f.eks. **ÅRETS NAVN 1**) til **2400**. Hver SMS koster kr 3,-
STEM PÅ Dagbladet.no: Gi din stemme på www.dagbladet.no/aarets 28. desember er siste frist for å avgi stemme.

GI JURYEN RÅD

Dagbladet har opprettet en fagjury som utpeker Årets navn 2006. De venter på dine innspill, gjerne på e-post. Juryen ledes av sjefredaktør Anne Aasheim (ana@dagbladet.no). Øvrige medlemmer av juryen: Nyhetsredaktør Peter Raaum (pra@dagbladet.no), kulturredaktør Hege Duckert (hdu@dagbladet.no) og politisk redaktør Marie Simonsen (msi@dagbladet.no).

PREMIE

Vinneren av Årets navn 2006 blir tildelt en kopi av skulpturen «Dagbla'gutt». Originalen står i Nasjonalgalleriet. Skulpturen heter egentlig «Plystrende gategutt» og er laget av Halfdan Hertzberg. Den ble første gang vist på Statens utstilling i 1886.

han en ny jobb med normal jobb. Nå er han blitt fast ansatt i et annet selskap. Hver gang jeg har byttet jobb i det siste har jeg byttet til

be et år, spare opp litt penger og dra hjem igjen, sier han.

Grezegorz har mange venner som er blitt utnyttet i Norge.

– Jeg anslår at 30-40 prosent av de polakkene jeg kjenner her i Oslo jobber under uverdige forhold. Men det er litt bedre nå, mange av dem som hadde de verste jobbene, arbeider nå for store og seriøse selskaper, sier han.

– Et generelt problem er at mange bare

snakker polsk. Det gjør at de blir redde for å gå til myndighetene.

– De har problemer med kommunikasjonen fordi de skammer seg fordi de ikke kan engelsk, sier Grezegorz som går selv på norskkurs og fra før av snakker flytende engelsk, spansk og fransk.

Ny jobb

Men Grezegorz sa ifra. Først meldte han seg inn i fagforeningen og sluttet hos Gustav Ei-

endom, før han fikk seg en ny jobb med normale vilkår. Så sto han fram i Dagbladet, i tillegg til at han bidro til at Arbeidstilsynet kunne granske forholdene i selskapet.

– Og denne uka fikk han fast jobb i et nytt selskap.

– Nå er jeg glad. Jeg har hatt det fint i de siste jobbene, sier Grezegorz.

– Men du vet, det er bedre med fast jobb enn vikariat. Hver gang jeg har byttet jobb i det siste har jeg byttet til noe bedre, sier han.

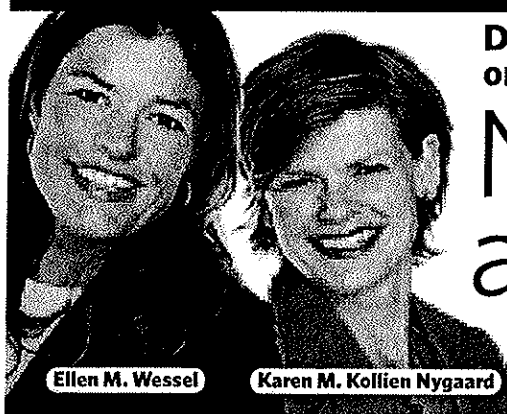
TIPS OSS: MMS/SMS til 2400 E-post 2400@dagbladet.no
Telefon 24 00 00 00
Ukas beste tipser får en mobil

Dagbladet

Søndag 24. september 2006

Nr. 260 Uke 38. 138. årgang. Løssalg kr 15,00

Søndag **104**
sider

Ellen M. Wessel

Karen M. Kollien Nygaard

Dagbladpsykologene
om skilsmisse:

Når far avviser barna

**Du avsløres
av kontoret**

Geir Schau,
alias Glenn-
Rodney Skoog

DE BILLIGSTE BREDBÅNDENE

SIDE 20
OG 21

Tjener 13 kr timen

**GROVE
BRUDD**
på norske
byggeplasser

**3 fengslet
for terror**

LES

dommerens
kjennelse

SIDE 6 OG 7

Liverpool-Tottenham: 3-0

John Arne Riise

Scoret for kjæresten Maria

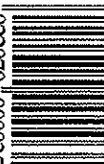
SPORTEN

SKAMLØNN: Arbeidstilsynet har i en landsdekkende aksjon
avslørt at østeuropeiske bygningsarbeidere utnyttes grovt i Norge.
Det er avdekket timelønn helt nede i 13 kroner.

SIDE 10 OG 11

Foto: Kurt Pedersen

7 022070 000035

SERIE: Det nye arbeidsmarkedet

TIPS OSS
Sindre Granly Meldalen
sme@dagbladet.no
Tlf. 958 86 861

Jobber for 13 kro

Arbeidstilsynet har avslørt grove brudd på norske lover ved en rekke byggeplasser der østeuropeere jobber.

Tilsynet hadde i forrige uke en større landsomfattende aksjon, der de kontrollerte forholdene for østeuropeiske arbeidere på norske byggeplasser. Det ble avslørt grove brudd på norske lover ved en rekke av de 31 byggeplassene som ble kontrollert, og halvparten av arbeidsplassene vil trolig bli politianmeldt.

Et av de verste tilfellene var to litauere som jobbet med å restaurere en fasade i Rosenborggata på Majorstua i Oslo.

En tidel av minstelønna

– De svarte uklart da vi spurte hva de tjente. Vi fikk en av dem til å ringe sjefen sin hjemme i Litauen, og pratet med ham. Han sa at de fikk betalt mellom 2000 og 2800 kroner i måneden, sier seniorinspektør Knut Elkjær som besøkte byggeplassen sammen med Bjørndal.

– Dette er noe av det laveste vi har sett, sier seniorinspektør Stein Bjørndal i Arbeidstilsynet.

Hvis en antar at arbeiderne har normal arbeidstid, tilsvarer det en timelønn på 13 kroner timer. En tidel av minstelønna på 132 kroner for faglært arbeidskraft.

I Rosenborggata står det «Kaasa AS» på gjerdene rundt bygget. Og rett nok: Det var de som egentlig tok på seg oppussingsoppdraget. Men det er ikke Kaasa AS som utfører arbeidet. De har satt oppdraget videre til selskapet Mestermaleren AS. Som igjen har satt det videre til det litauiske Statybu.

– Dette er noe vi ofte ser der forholdene er ille. Oppdragene er satt videre, sier Bjørndal.

– Tjener store summer

Arbeidstilsynet har varslet politiet at de vil anmelde det litauiske firmaet. Men tilsynet vet ikke hvem som tjener penger på at litauerne angivelig pusser opp til skamlønn. Det kan være et av firmaene som har satt oppdraget videre. Eller det kan være en bakmann i firmaet. Problemet er uansett stort: Østeuropeiske håndverkere jobber til minimale lønninger, mens firmaene som leier dem ut eller setter oppdraget videre tjener store penger.

Fellesforbundet har sett seg lei på at nordmenn tjener seg rike på utnyttning av østeuropeisk arbeidskraft.

– Arbeidsgiverne og oppdragsgiver splitter gevinsten. Det er mange som tjener gode penger på å underbetale disse guttene, sier Kjell Skjærvø, rådgiver i Fellesforbundet, og forklarer hvordan norske firmaer kan tjene store summer.

– La oss si at et firma tar betalt

SOSIAL DUMPING: Litauerne som jobber på dette prosjektet i Oslo får, ifølge Arbeidstilsynet, betalt mellom 2000 og 2800 kroner i måneden.

«De useriøse aktørene har fått et marked å hente arbeidskraft fra.»

Stein Bjørndal
i Arbeidstilsynet

– De useriøse aktørene har fått et marked å hente arbeidskraft fra. Før kunne de ikke være så store, det er ikke så mange som for eksempel vil jobbe svart, men nå ser vi at de har vokst voldsomt, sier Stein Bjørndal.

Arbeidstilsynet har også innhentet mange arbeidskontrakter

der det står at å oppgi lønnsvilkår til andre kan være oppsigelsesgrunn.

Fellesforbundets Skjærvø feller følgende dom over mange norske bedrifters bruk av østeuropeisk arbeidskraft:

– Mange er fullstendig umoralske. Jeg har opplevd holdninger som jeg aldri hadde ville trodd jeg

ville finne i Norge, sier Kjell Skjærvø og fortsetter:

– Det virker som en apartheid-tankegang er på full fart inn i norsk næringsliv. Bedriftene viser en helt annen moral overfor arbeidstakere som kommer fra disse landene.

En latvier som meldte seg inn i fagforeningen hadde følgende historie:

– Hvorfor får vi så lav lønn, spurte han. Fordi dere er latviere, var svaret, sier Skjærvø.

Betaling under tariff er ikke uvanlig.

– De fleste tjener noe under, gjerne 115-120 kroner timen.

«Det virker som en apartheidtankegang er på full fart inn i norsk næringsliv. Bedriftene viser en helt annen moral overfor arbeidstakere som kommer fra disse landene.»

Kjell Skjærva,
rådgiver i Fellesforbundet

**SEND TIL
2400**
TIPS oss 24 timer i døgnet

Øner timen

Foto: Kurt T. Pedersen

Blant arbeidstakere fra utenlandske virksomheter er lønninger på 50-60 kroner ikke uvanlig, sier Stein Bjørndal i Arbeidstilsynet.

Tilsynet har også, sammen med brannvesenet og Plan og bygningsetaten, sjekket byggeplasser hvor østeuropeiske arbeidstakere er innlosjert av arbeidsgivere i Oslo.

– Mange bor på byggeplassene. De sover på luftmadrasser eller feltsenger. Det er utrolig farlig. En dag brenner det uten at noen vet at det sov noen der, sier Bjørndal.

I MORGEN: Uten polakker stopper Norge

AVSLØRER LOVBRUDD: Seniorinspektør Stein Bjørndal (t.v.) og seniorinspektør Knut Elkjær i Arbeidstilsynet fant flere grove brudd på byggeplassene som ble kontrollert. Foto: Kurt T. Pedersen

FAKTA

Arbeidsinnvandring

• 1. mai 2004 ble Polen og sju andre østeuropeiske land EU-medlemmer. Millioner av østeuropeere fra land med langt lavere lønningsnivå enn resten av Europa fikk fri tilgang til arbeidsmarkedet i vest. Norge var et av landene som innførte overgangsregler. Alle borgere fra Polen og de andre landene skal ha norsk lønn hvis de er fast ansatt. Men det er mulig å omgå dette ved at østeuropeiske bedrifter som tar oppdrag

i Norge i utgangspunktet kan lønne sine ansatte som de vil.
• LO og fagbevegelsen har gjennom loven om allmenngjøring av tariffavtaler gjort minstelønnssatsene til lov i Oslofjord-regionen og Hordaland. Der gjelder minstelønna både for fast ansatte og de som tar oppdrag gjennom utenlandske firma.
• LO har foreslått at allmenngjøring skal gjelde i hele landet.

– Sjokkerende opplysninger

Ingen av de involverte firmaene i Rosenborggata mener de har gjort noe galt.

– Vi betaler våre ansatte godt. Vi er et litauisk selskap, og forholder oss til litauiske regler, sier Kestas Paleckis, daglig leder i det litauiske firmaet Statybu, til Dagbladet.

Arbeidere fra hans selskap utfører jobben i Rosenborggata i Oslo som Arbeidstilsynet har varslet at de vil politianmelde.

– Ifølge Arbeidstilsynet får de ansatte mellom 2000 og 2800 kroner i måneden?

– De får mer, mellom 3500 og 4000 kroner, sier Paleckis.

En halvtime etter samtalen ringer han opp igjen.

– Jeg har nå snakket med vår regnskapsfører i Litauen. Gutta som jobber i Norge får 14 053 kroner i måneden. I tillegg dekker vi bosted og noe mat. Mellom 3500 og 4000 kroner er det våre ansatte i Litauen får, sier han.

– Jobber på fastpris

Paleckis mener de har gjort det de kan for å følge norske regler.

– Vår advokat har snakket med både den norske ambassaden i Litauen og den litauiske ambassaden i Norge. Vi venter på svar, men vi gjør det vi kan for å følge lovene. Vi betaler skatt, sier han.

Bedriftslederen mener også at han ikke har fått god nok informasjon av norske myndigheter.

– Det eneste vi får beskjed om er at vi skal betale samme lønna som til nordmenn. Men vi er ikke et norsk firma. Vi er et litauisk firma. Hadde jeg betalt 150-160 kroner i timen til alle mine ansatte, ville vi gått konkurs. Hadde jeg betalt minstesatsen, ville de tjent mer enn presidenten i Litauen.

Ifølge inspektørene som var på arbeidsplassen, fikk Arbeidstilsynet beskjed om at litauerne fikk en totallønn på ca. 14 000 kroner i måneden, hvis en regnet inn kost, losji og reiseutgifter.

– Totalsummen er uinteressant. De skal ha kost og losji uansett. Minstelønna gjelder lønn, sier Knut Elkjær i Arbeidstilsynet.

Hvis litauerne har en månedslønn på 14 000 kroner, tilsvarer det en timelønn på 93 kroner.

– Det er fortsatt langt under minstesatsen på 132 kroner?

– Vi deler ikke inn i timer. Vi jobber på fastpris, sier Paleckis.

– Driver ikke med tull

Kaasa AS tok i utgangspunktet på seg å pusse opp fasaden på bygget i Rosenborggata. Terje Kaasa, eier og daglig leder i selskapet, mener de ikke har gjort noe galt.

– Dette har vi ikke hørt om før nå. For oss er dette sjokkerende opplysninger, sier han.

– Mestermaleren bistår oss. De har undertegnet papirer på at det skal være i orden. Jeg trodde de som jobbet der var ansatt hos dem og at alt var i orden. Dette høres helt vanvittig ut, og vi må ta dette videre. Vi følger alle lover og regler, og det krever vi av dem som bistår oss også, sier Kaasa.

Mestermaleren AS bekrefter at de har leid inn det litauiske firmaet: – Jeg har leid dem inn. De jobber på fastpris, sier Kim Abrahamson, styreleder og eier.

– Hvor mye får de betalt?

– Det har dere ikke noe med.

– Ifølge Arbeidstilsynet tjener de bare mellom 2000 og 2800 kroner i måneden?

– Det tror jeg ikke er tilfelle. Vi har sendt inn alle papirer og spilt med åpne kort overfor Arbeidstilsynet. Vi beklager det hvis de har fått for dårlig betalt, men vi har ikke gjort noe galt, sier han.

Regjeringen varsler tiltak

Regjeringen varsler nå at Arbeidstilsynet vil få bedre reaksjonsmidler overfor dem som står bak den sosiale dumping. – De skal blant annet kunne gi tvangsmulkt og kunne kreve at bedrifter stanses, sier Statssekretær Jan-Erik Støstad (Ap) i Arbeids- og inkluderingsdepartementet til Dagbladet.

Regjeringen la tidligere i år

fram en egen handlingsplan mot sosial dumping.

– Stortinget behandler nå regjeringens forslag. Vi håper vi kan få på plass nye reaksjonsmidler så raskt som mulig, og gjerne før jul. Det vil også lette politiets arbeid, ved at Arbeidstilsynet kan skaffe informasjon om de ulike sakene, noe som gjør anmeldelsene enklere å håndtere, sier Støstad.

SERIE: Det nye arbeidsmarkedet

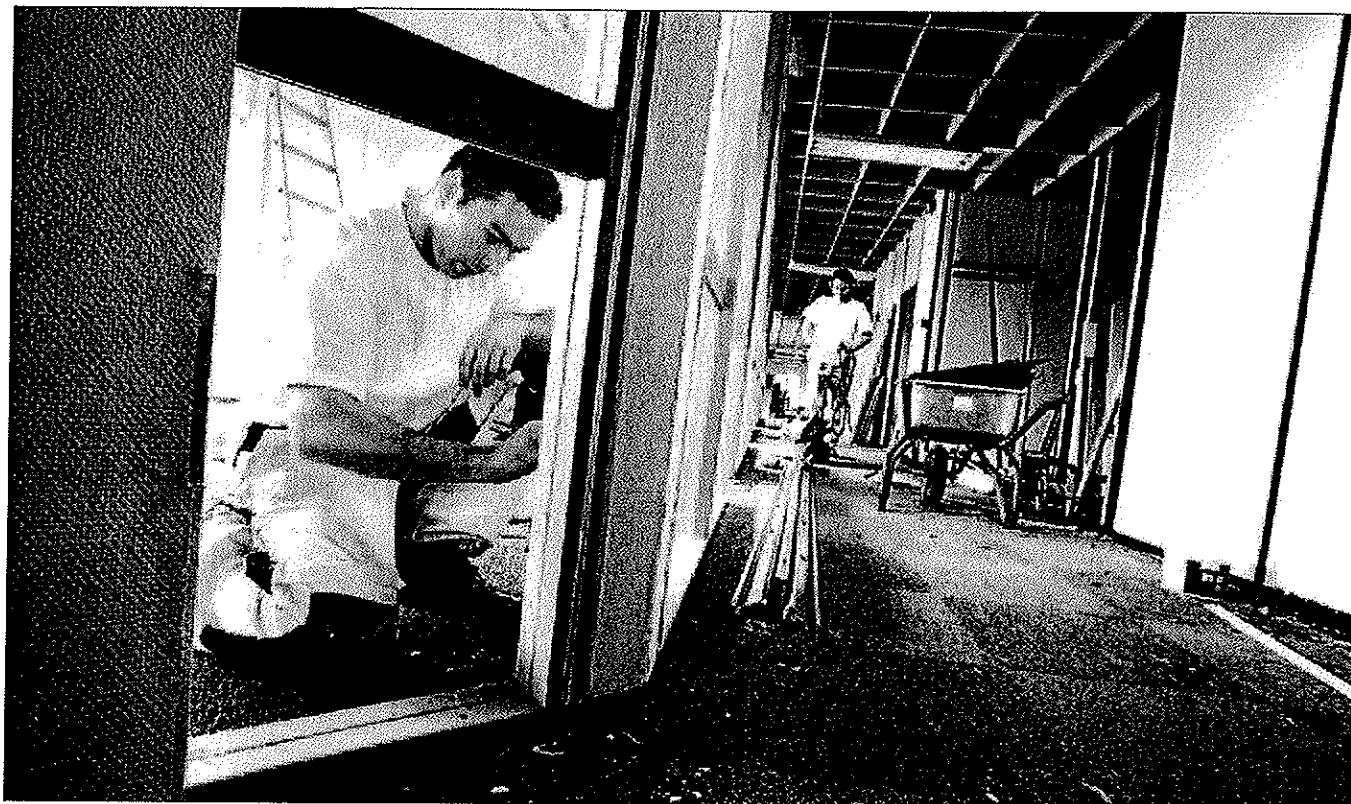

TIPS OSS
Sindre Granly
Meldalen
sme@dagbladet.no

Foto: Børn Langsem

Uten polakkene stopper Norge

ARBEIDSFOLK: Piotr Mills er en av elleve polske håndverkere i firmaet Neoconcept. – Det tar to uker å vende seg til å jobbe i Norge, sier daglig leder Rafat Makowski og fortsetter: – Then you understand that silkematt is silkematt, and what kind of sparkemassee to use.

Foto: Børn Langsem

Det er ingen grunn til at norske firmaer skal underbetale østeuropeiske arbeidere. Øst-arbeidere som tjener norsk lønn redder den norske økonomien.

– Vi begynte her, og malte hele oppgangen. Så kom eieren av bygget og sjekket hvordan vi hadde gjort det. Da ba han oss om å begynne i førsteetasje, sier Rafat Makowski.

Sammen med Krzysztof Kubiak etablerte han seg i Norge med selskapet Neoconcept i februar i år. Nå har de ni polske kollegaer i sving i et næringsbygg på Økern i Oslo, og etter at de restaurerte førsteetasje, ba eieren dem fortsette i andre.

I går skrev Dagbladet om utnyttningen av østeuropeiske håndverkere i norsk bygg- og anleggsbransje. En rekke østarbeidere opplever sosial dumping og uverdige forhold. Samtidig er håndverkere som Krzysztof og Rafat som jobber til norske priser gull verd

for norsk økonomi. Norge har tatt imot desidert flest arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa, og det tjener også norske arbeidstakere på.

Løst flaskehals

I en fersk rapport fra forskningsstiftelsen Fafo til Nordisk ministerråd konkluderes det blant annet slik:

Arbeidsinnvandringen har løst flaskehalsen i den norske økonomien, og bidratt til å øke sysselsettingen også blant nordmenn, mens den totale arbeidsledigheten er gått ned. Den økte konkurransen som følge av arbeidsinnvandringen er en av hovedforklaringene på at lønnsveksten var på det laveste i Norge i 2005, samtidig som vi har en av tidenes økonomiske oppturer.

For det er ingen tvil om at det er gode tider. Statistisk sentralbyrå (SSB) la nylig fram ferske prognos

ser for norsk økonomi med to hovedkonklusjoner: Arbeidsledigheten er rekordlav, og de to neste åra kan bli de feteste på over 30 år for norske arbeidere. Næringslivet går så det suser, og flere bransjer skriker etter arbeidskraft.

– Vi er på et historisk høyt nivå i byggenæringen nå, sier Audun Lågøy, direktør for næringspolitikk i Byggenæringens Landsforbund (BNL).

– Et nivå vi ikke hadde nådd uten arbeidsinnvandring fra Øst-Europa.

1. mai 2004 ble åtte nye land medlem i EU, blant annet Polen og de baltiske landene. De fikk fri tilgang til arbeidsmarkedet i Vest-Europa. Det nytter nå Norge svært godt av.

– Veksten har vært akselererende. I fjor ble det gitt 37 000 arbeidstillatelser til personer fra nye EU-land i Øst-Europa. Hittil i år er vi allerede oppe i 38 000 og det vil trolig komme rundt 50 000.

Det vil tilsvare omtrent to prosent av arbeidsstyrken, i tillegg kommer mange utstasjonerte arbeidstakere. Med knapphet i arbeidsmarkedet betyr dette mye for veksten i den norske økonomien, sier Jon Erik Dølvik, forskningssjef i Fafo.

Positivt

– Arbeidsinnvandringen har forsterket veksten i økonomien, og dempet veksten i kostnadene og renta. Det har tjent norske forbrukere og firma som har kunnet fortsette å produsere mer, uten å skru opp prisene og lønnsnivået, sier Dølvik.

Ylva Søvik, seniorøkonom i Handelsbanken, er enig i at arbeidsinnvandringen er svært positiv for den norske økonomien.

– Det er blitt et større tilbud av arbeidskraft, og det bidrar blant annet til å holde lønnsnivået nede. Jo flere arbeidstakere det er, jo lavere blir lønnspresset. Norsk

økonomi er i en utrolig gunstig situasjon, mange bransjer skriker etter arbeidsplass, og arbeidsinnvandringen dekker disse behovene. Men de tar ikke jobber fra norske arbeidere, arbeidsledigheten har gått ned samtidig som arbeidsinnvandringen har økt, sier økonomien.

Rafat Makowski og Krzysztof Kubiaks firma har dermed ikke fortrenget norsk arbeidskraft, selv om firmaet deres nå pusser opp et stort kontorbygg.

Norsk lønn

Firmaet betaler de ansatte norsk lønn.

– Vi betaler godt. Men det gjør at vi kan stole på dem som jobber for oss, og at vi kan sove godt om natta, sier Rafat og fortsetter:

– Kvalitet, kvalitet, kvalitet. Det er det eneste som betyr noe hvis vi skal lykkes her. Det er mange som bare pakker og drar utenlands. Vi prøver heller å gjøre en god jobb.

«Arbeidsinnvandringen har forsterket veksten i økonomien, og dempet veksten i kostnadene og renta.»

Jon Erik Dølvik, forskningssjef i Fafo

I MORGEN: Norske firmaer satser i Polen. Og polske firmaer satser mot Norge.

SERIE: Det nye arbeidsmarkedet

I POLEN:
Sindre Granly
Meldalen
sme@dagbladet.no

Jobber på norsk

Dataingeniørene Lukasz og Rafat jobber i Polen for norske bedrifter. Stadig flere polske bedrifter satser mot Norge, og stadig flere norske bedrifter satser i Polen.

GDANSK/WARSZAWA (Dagbladet): – Her flytter vi inn om to uker, sier Lukasz Brzezinski.

Han peker mot et kontorbygg rett utenfor den polske Hansabyen Gdansk.

Nå er det sperringer og stillas rundt bygget, men snart skal han, Rafat Gadomski og IT-firmaet llogics fire andre ansatte jobbe for norske kunder herfra.

De to IT-ingeniørene har spesialisert seg på å lage programvare og hjemmesider for norske selskaper. De startet firmaet i januar og har allerede måtte utvide.

– Vi måtte flytte fra de gamle lokalene våre, sier Lukasz.

De to driver et av stadig flere polske firmaer som satser på å tilby varer og tjenester produsert i Polen, for det norske markedet.

– Mange IT-bedrifter satser mot Norge nå. Og norske bedrifter ønsker å samarbeide med polske IT-bedrifter, sier Aleksandra Buczkowska i Innovasjon Norges kontor i Warszawa.

– Polen har et høyt utdanningsnivå innen dette området, og mye høyt kvalifisert arbeidskraft, sier hun.

Stor økonomisk vekst

Dagbladet skrev i går om arbeidsinnvandringen fra Øst-Europa som redder den norske økonomien. De har løst en flaskehals i økonomien, og bidrar blant annet til å holde renta nede. Men det er ikke bare østeuropeere i Norge som hjelper det norske næringslivet. Samtidig som polske håndverkere drar til Norge og Storbritannia, drar norske selskaper motsatt vei.

– Det er mange små og mellomstore bedrifter som satser på å sette ut noe av produksjonen hit nå. Blant annet på grunn av det lave kostnadsnivået her. Men det er en interesse fra høyteknologiske bedrifter også, så det er ikke bare fordi lønningene er lave, sier Aleksandra Buczkowska.

De fleste av disse bedriftene produserer for hjemmemarkedet.

«I forrige uke var jeg i Oslo. Da fikk vi to nye store kunder med en gang.»

Lukasz Brzezinski, polsk data-grunder

det i Norge. Men Polen er også i ferd med å bli et interessant marked å investere i for norske bedrifter.

– Det er over 38 millioner innbyggere, og sterk vekst med stadig større kjøpekraft i befolkningen. Nå er veksten på 5,5 prosent årlig i økonomien, og den er spådd å vare til 2009, sier Aleksandra Buczkowska.

Veksten er i stor grad drevet av utenlandske investeringer og rammeoverføringer fra EU.

– Det er ikke mange steder i verden det er større vekst enn i Polen nå, sier Buczkowska.

Egen tolk

Arbeidsmarkedet for dataingeniører i Norge er mildt sagt godt. Mange bedrifter sliter med å få tak i godt nok kvalifisert arbeidskraft, og mange studenter rekrutteres lenge før de avslutter studiene. Eterspørselen er like stor etter håndverkere, men der har arbeidsinnvandringen reddet mange norske bedrifter. Rafat Gadomski og Lukasz Brzezinski trenger ikke forlate Polen for å jobbe for norske firmaer.

– Vi trenger ikke å dra til et annet land for å lage et program eller en hjemmeside. Vi kan like godt sitte her, og sende ting over nettet, sier Rafat.

Lukasz og Rafat snakker godt engelsk. Men lite norsk. Derfor har de ansatt Katarzyna Kiekkowska som norsktolk. Hun har master i norsk etter å ha studert norsk ved universitetet i Gdansk, og vært et år på Lillehammer som utvekslingsstudent.

– Jeg oversetter for eksempel tekster fra polsk til norsk, og fra norsk til engelsk. Og jeg hjelper gutta i møter med norske kunder, sier Katarzyna, som i tillegg jobber som lærer på norskkurs for håndverkere, leger og sykepleiere som vil flytte til Norge.

Aldri vært i Norge

Rafat jobber for nordmenn, men har aldri vært i Norge. Det har Lukasz, og det var derfor han fikk ideen om å lage et firma som satset mot Norge.

– Jeg dro rundt i Skandinavia på ferie mens jeg studerte. Jeg likte meg godt i Norge, og dro tilbake og jobbet hos en bildekkforhandler i Oslo en sommer. Jeg har blitt kjent med mange nordmenn, og det fikk meg til å lage dette firmaet, sier han.

I dag er mellom 80 og 90 prosent av kundene deres norske.

– I forrige uke var jeg i Oslo. Da fikk vi to nye store kunder med en gang, sier Lukasz.

Men i motsetning til mange av sine landsmenn har de ingen planer om å dra til Norge for å jobbe.

– Vi liker å bo her. Vi har vennene og familiene våre her, sier Rafat og fortsetter:

– Det er enklere for oss å drive firmaet her også. Nettverkene våre er her, og det er enklere å rekruttere folk, sier han.

FOR NORGE I POLEN: Lukasz Brzezinski og Rafat Gadomski startet firmaet llogics med tanke på det norske sier Rafat. Med seg i staben har de Katarzyna Kiekkowska, som har master i norsk fra universitetet i Gdansk.

Sosial dumping: – Straff de nors

Lederen i Stortingets arbeids- og sosialkomité, Karin Andersen (SV), krever strengere tiltak mot sosial dumping enn den rødgrønne regjeringen legger opp til.

– Jeg mener hovedentreprenøren må gis et mye større ansvar enn i dag, sier stortingsrepresen-

tant Karin Andersen (SV) til Dagbladet.

Dagbladet skrev søndag at mange norske firmaer tjener store penger på å sette videre oppdrag der arbeidet til slutt utføres av underbetalt østeuropeisk arbeidskraft. Men når Arbeidstilsynet avdekker sosial dumping, kan de i dag bare anmelde selskapet som arbeiderne er ansatt i, ikke selska-

pet som har satt jobben videre.

Andersen mener Arbeidstilsynet må få mulighet til å gi hovedentreprenøren bøter.

– I dag er det utrolig lønnsomt å utnytte folk på denne måten. Da må vi gjøre det utrolig kostbart. Arbeidstilsynet må få større innsynsrett til å se alle kontrakter, og de må kunne gi hovedentreprenøren bøter, sier Andersen.

Daniel Sannum
Lauten (foto)
dsl@dagbladet.no

k i Polen

markedet. - Markedet er ganske bra i Polen for folk med IT-utdanning. Men vi hadde lyst til å starte noe selv,

ke selskapene

I regjeringens handlingsplan mot sosial dumping, som nå behandles i Stortinget, legges det opp til at Arbeidstilsynet skal kunne gi tvangsmulkt til selskapet arbeiderne er ansatt i. Andersen krever derfor strengere tiltak enn regjeringen.

- Vi må passe oss før vi får en ny underklasse, sier Andersen. Arbeidstilsynet har tidligere

uttrykt ønske overfor regjeringen om at de ønsker slike virkemidler. Line Eldring, ekspert på arbeidsinnvandring og forsker i Fafo, støtter også Andersens forslag.

- Det vil være fornuftig å plassere et større ansvar hos hovedentreprenør. Da vil norske selskaper måtte ta større ansvar for dem som er under dem i produksjonskjeden, sier Eldring.

Får norsk lønn

Om ikke lenge blir det forbudt å lønne bygningsarbeidere under tariff i Norge.

Tariffnemnda, som er oppnevnt av staten, gjør det nå kriminelt å gi bygg- og anleggsarbeidere mindre enn minstelønn.

Allmenngjøringen har tidligere omfattet Oslofjord-området og Hordaland, men etter nemndas vedtak denne uka gjelder den hele landet.

■ VERDEN I BILDER

SPIDDET: Den kvinnelige idrettsfunksjonæren var ekstremt uheldig da hun fikk et spyd gjennom fotbladet under et stevne i den brasilianske byen Sao Paulo. Foto: Scanpix

Vil kvalitetssikre sakkyndigrapporter

Psykater Randi Rosenqvist foreslår at Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) i framtida skal kvalitetssikre sakkyndigrapporter i barnevernssaker.

Tekst: Jørgen Tangnes
jla@dagbladet.no

Rosenqvist, som leder kommisjonen, skriver i et høringsnotat til Barne- og likestillingsdepartementet at etter hennes mening bør det opprettes en egen barnefaglig gruppe i Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) for barnevernssaker.

DRK består av tre grupper: allmennlig gruppe, laboratorieteknisk gruppe og psykiatrisk gruppe, som kvalitetssikrer alle sakkyndigrapporter i f.eks. drapssaker.

I fjor behandlet de forskjellige gruppene til sammen 7212 saker.

Samtidig støtter Rosenqvist et forslag om at det oppnevnes to sakkyndige, når det først skal oppnevnes sakkyndige i barnevernssaker, som skal behandles i Fylkesnemnda eller i domstolen.

Overgrep

- I disse sakene, som i straffesaker med behov for psykiatri, er det

store rom for skjønn. Som kvalitetssikringstiltak bør to uavhengige sakkyndige oppnevnes. Det er blitt akseptert i straffesaker, og bør også aksepteres i barnevernssaker.

Det vil også redusere behovet for sakkyndige engasjert av partene, mener RMK-lederen.

Rosenqvist understreker at DRK i dag i psykiatrisk gruppe har saker om barn som er blitt utsatt for overgrep.

- Man vil kunne få en synergieffekt mellom de ulike gruppene, skriver Rosenqvist.

PSYKIATER
Randi Rosenqvist.

Dobbeltrøller

Advokat Fridtjof Feydt har i en årrekke vært engasjert i barnevernssaker. Han hilser forslaget fra DRK velkommen.

- Jeg foreslo nettopp dette for over 15 år siden. Bakgrunnen er at sakkyndige ofte har dobbelttrøller i barnevernssaker. Som advokat har jeg flere ganger hatt mistanke om at det fra såkalte sakkyndige kommer rene bestillingsverk. En egen gruppe i DRK vil være med og fjerne den meget ubehagelig mistanken, sier advokat Feydt.

Truet med skytevåpen

VÆPNET: Grefsen-mannen møtte politiet med våpen da de kom for å hente ham. Foto: Adrian Øhrn Johansen

Politiet stengte av et område på Kjelsås etter at en person truet med skytevåpen.

Væpnet politi sperret av et område rundt bolighuset på Kjelsås i Oslo der mannen hadde forskan-

bistå helsepersonell med en psykiatrisk tvangsinnleggelse.

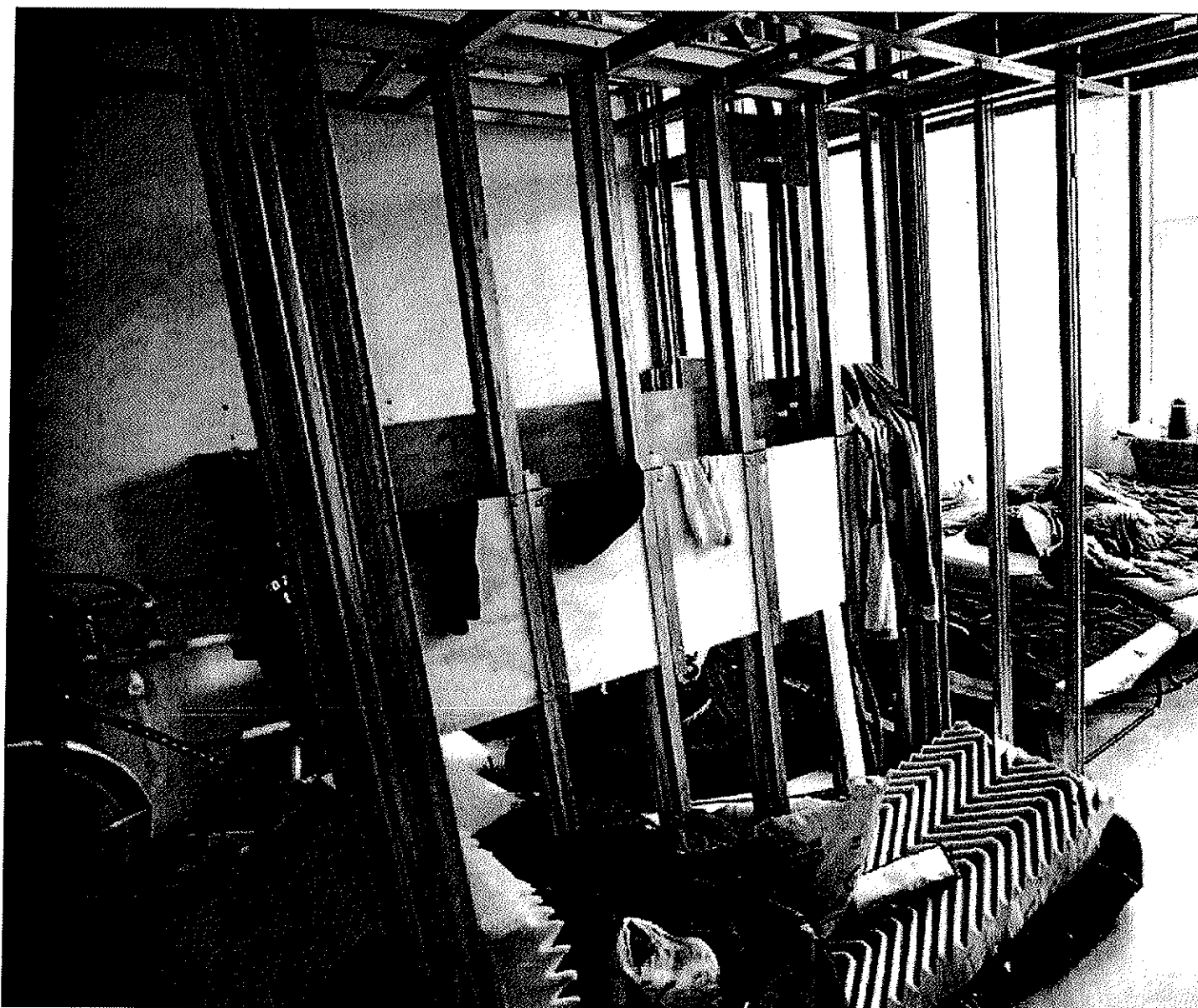
Da politiet ankom huset, ble de møtt av en person som truet med et våpen. Politipatruljen trakk seg tilbake og tilkalte forsterkninger.

Etter fire timer overga mannen seg uten dramatikk. (ANB)

SERIE: Det nye arbeidsmarkedet

Sindre Granly
Meldalen
sme@dagbladet.no

«De som står bak d De driter i sikkerhe

FORFERDELIGE FORHOLD: Dette er et av rommene de polske arbeiderne sov på. Noen steder ligger luftmadrassene så tett at det knapt nok er gulvflate igjen til å gå på. Brannsi-

Her sov 20 polakker i byggestøv og uten noen form for brannsikring. Stadig flere østeuropeiske håndverkere må bo på arbeidsplassen, og myndighetene frykter en tragisk storbrann.

– Dette er jævlig. Noe av det verste vi har vært borti noensinne, sier Per Granerød, seniorinspektør i Arbeidstilsynet.

Han er på vei opp trappegangen i Stortingsgata 16 i Oslo. Trappa er ikke opplyst, og vi må støtte oss til veggen for å komme oss opp i tussmørket.

Vi er 200 meter fra Stortinget, i nabobygget til Ferner Jacobsen – en av Norges mest fasjonable klesforretninger – og i naboopp-

gangen til ærverdige Christiania Teater.

Men synet som møter oss om er langt fra ærverdig.

Sover på luftmadrasser

Byggestavet ligger tett i lufta. På noe som likner et kjøkken sitter åtte-ti arbeidsfolk og spiser lunsj. De tre naborommene ser ut som de er innredet med vegg-til-vegg-luftmadrasser. Noen steder ligger det bare tepper. Andre steder tyn-

ne skumgummimadrasser.

– De sier at de bare har bodd her noen dager. Men det skal ikke bo folk på steder som dette, sier Stein Bjørndal, seniorinspektør i Arbeidstilsynet.

TV-apparatene i to av «soverommene», og bildene på veggen av barn og koner, tyder på at det har bodd folk der lenger.

– Hvor mange senger er det? spør Sverre Haugen, inspektør i Brann- og redningsetaten i Oslo.

– Til 20 mann, svarer Bjørndal.

– De som står bak dette er kyniske. De driter i sikkerheten til arbeidsfolkene de har leid inn, sier Haugen.

Storaksjon

Forskningsstiftelsen Fafo har spurt arbeidsgivere om hvordan den østeuropeiske arbeidskraften er innlosjert. 40 prosent av bedriftene sier at arbeiderne har ordnet bolig selv.

Bjørn
Langsem (foto)
bla@dagbladet.no

Østeuropeiske arbeidsinnvandrere bor og sover på byggeplassene. Livsfarlige brannbomber, mener brannvesenet

ette er kyniske. ten til arbeidsfolk»

kringkjøpt stiltak fins knapt nok.

60 prosent av arbeidsgiverne har på et eller annet vis ordnet bolig for arbeiderne.

Arbeidstilsynet gjennomførte i forrige uke en landsomfattende aksjon sammen med brannvesenet, der de kontrollerte forholdene for østeuropeiske arbeidere på norske byggeplasser.

Etter at Dagbladet og flere andre medier skrev om de kritikkverdige forholdene, har arbeidstilsynet fått flere tips om uverdige for-

hold, også når det gjelder innkvartering.

Arbeidsgivere som stiller bolig eller innkvartering til rådighet for arbeidstakere, plikter å påse at denne er forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt.

– Dette tilfellet er et godt eksempel på det motsatte. Dette er fullstendig uforsvarlig på alle måter, sier Stein Bjørndal.

– Her brytes en rekke forskrifter. Det er absolutt ingenting her.

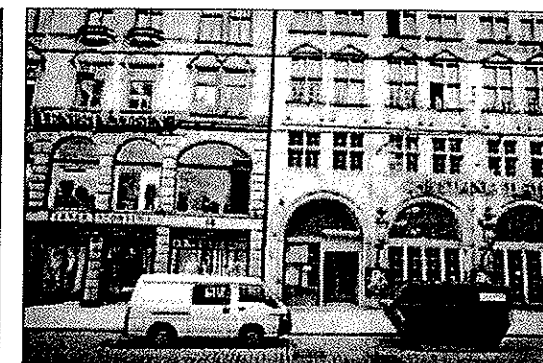
Ingen alarm, ikke noe sprinkleranlegg. Og se her, sier Svann Haugen i Brann- og redningsetaten, og peker opp i taket:

– Batteriene er tatt ut av den ene røykvarsleren som faktisk er her. Og det er ingen brannskiller.

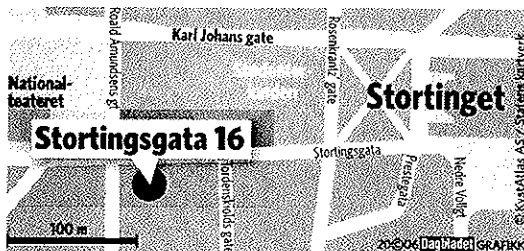
Boforholdene i «soverommene» er i seg selv en brannfare.

Frykter storbrann

– Her ligger det ledninger, byggematerialer, elapparater og klær

STRØKEN FASADE: Selv om boforholdene i 4. etasje er ytterst kritikkverdige, er det intet å si på fasaden i Stortingsgata i Oslo, der den ærverdige herreekviperingen Ferner Jacobsen ligger vegg i vegg med Christiania Teater.

«HJEMMEKOSELIG»: Boligforholdene er spartanske og farlige, men de polske beboerne har gjort det en anelse «hjemmekoselig» ved å henge opp bilder av barn og ektefeller.

om hverandre, sier Haugen.

Brannvesenet frykter en storbrann som kan koste liv.

– Når det er vanskelig for folk å komme seg ut av vanlige leiligheter når det brenner, kan en skjønne hvor vanskelig det vil være her. Polakkenes bolig mangler vann og sanitæranlegg.

– De har prøvd å ordne her, sier Bjørndal, og ser mot en stabel reirne tallerkener på «kjøkkenet».

Og rett nok: All maten er satt i

kjøleskapet og på et annet rom ligger stabler med tørrmat og hermetikk på ei hylle.

– Det er ingen som vil bo slik frivillig. De som bor her prøver å gjøre det beste ut av det, sier han.

Arbeidet i Stortingsgata 16 ble i går stanset av Brannvesenet og Arbeidstilsynet.

Forholdene var så ille på arbeidsplassen at politiet ble tilkalt. Ingen av håndverkerne hadde gyldig arbeidstillatelse.

SERIE: Det nye arbeidsmarkedetI POLEN
Sindre Granly
Meldalen
sme@dagbladet.noDaniel Sannum
Lauten (foto)
dsl@dagbladet.no

Polens polakk

Mens polakkene jobber i Norge jobber ukrainere

POTETPLUKKER: Wgzinoo Halinaz jobber med å plukke poteter utenfor landsbyen Komorowoz.

Edward Grzeskiewicz har fått selskap i den polske byggeindustrien. Mens polakkene strømmer til Norge, strømmer ukrainerne til Polen.

GDANSK/WARSZAWA (Dagbladet): Edward Grzeskiewicz sitter på kne og sveiser på fasaden til den nye sentralbanestasjonen i Warszawa. 100 meter bak ham ligger Palasset for kultur og forskning, tidligere kalt Joseph Stalins Pallas for kultur og forskning. Men kommunismen og jernteppet synes uendelig langt unna. Edward jobber for Skanska på et av mange store byggeprosjekter i Polens hovedstad. Det er tidenes økonomiske oppturn i Polen.

To millioner utvandret

Oppturen kommer samtidig som mange arbeidsfolk strømmer til Skandinavia og Stor-Britannia. På tross av at arbeidsledigheten ligger mellom 16 og 17 prosent, er det likevel akutt mangel på arbeidskraft i flere bransjer i Polen.

– Nå er det faktisk slik at norske firmaer ikke har kunnet sette i gang prosjekter hos verftene her i Gdansk fordi så mange av arbeiderne har dratt til Norge for å jobbe, sier Andrzej Matla, internasjonal koordinator i den polske fagforeninga Solidarnosc.

Han sitter på kontoret i Gdansk. Det var her fagforeningsopprøret på 80-tallet startet. Et opprør som endte med kommunismens fall og at fagforeningslederen Lech Walesa ble statsminister. Det er lite som likner på opprør nå. Fagforeningene har fått nye utfordringer.

– Mange sier at det nå er omtrent to millioner polakker som jobber i andre europeiske land. Jeg

ville gitt en pris til dem som greide å finne et nøyaktig tall, men det er uansett mange, sier Matla.

– Bare her i Gdansk har vi tre-fire avganger til England daglig. Norwegian har egne fly hit. Daglig er det flere hundre polakker som reiser ut herfra. Det er klart det får konsekvenser, sier han.

Jobber ulovlig

En av konsekvensene er at over 150 000 ukrainere og et noe mindre antall hviterussere nå jobber ulovlig som håndverkere og industriarbeidere i Polen. De er Polens egne østarbeidere.

– Hvis det er tre skift på en byggeplass, er de to første stort sett fylt opp av polakker. Det tredje er fylt av ukrainere, sier Jakub Kus, nasjonal koordinator i Budowlani, fagforeningen for bygnings- og industriarbeidere i Polen.

– Det er enkelt for dem å få turistvisum her. Men i praksis umulig å få arbeidstillatelse. Derfor kommer de på turistvisum og jobber her i fem-seks måneder. Så drar de hjem for en kort periode, før de kommer tilbake på turistvisum igjen, sier Kus.

Polske bygningsarbeidere tjener ofte bare fem-seks zloty i timen, som er mellom 10 og 12 kroner. Mange ukrainere tjener faktisk bedre.

– De får omtrent den samme lønna, men tjener bedre fordi de jobber svart, sier Kus.

Ifølge ham bor ukrainerne i vanlige utleieleiligheter, og det er ingen tegn til gettodannelser blant de ulovlige arbeidsinnvandringene.

Jordbærplukkere

Ukrainerne jobber stort sett i byggebransjen eller som sesongarbeidere i landbruket.

– En ting er i hvert fall sikkert. Om sommeren plukker polakker jordbær i Gudbrandsdalen, mens ukrainere

BYGGEBOOM: Tusenvis av polske håndverkere og industriarbeidere har dratt utenlands for å jobbe. Edward i Warszawa. I bakgrunnen: Palasset for kultur og forskning, Warszawas mest kjente landemerke.

plukker jordbær og poteter på den polske landsbygda, sier Andrzej Matla i Solidarnosc.

Utenfor den lille landsbyen Komorowoz, midt mellom storbyene Gdansk og Warszawa, plukker Taoleusz Jabtowski og elleve andre jordbruksarbeidere poteter. Arbeidsledigheten er langt større i dette området enn i byene. Taoleusz har jobbet som lærer i over 20 år, men mistet jobben da skolen han jobbet på ble lagt ned for to år siden.

– Nå jobber jeg i landbruket i sommerhalvåret, sier Taoleusz, som har møtt flere ukrainere på jobben.

– Jeg skjønner godt at de kommer hit, sier han.

– På grunn av lønna?

– Ja. Og frihet.

Han har også venner som har reist til Norge for å jobbe. Men det er ikke noe alternativ for ham.

– Men jeg vil kanskje dra til Tsjekkia. Jeg kjenner noen som har dratt dit. Det er enklere å takle

språket der, sier han.

Hvis Taoleusz velger å dra ut, blir han en av mange. Men det er ikke flest fra landsbygda som drar, enda arbeidsledigheten der er høyest og lønningene lavest. De best utdannende håndverkere og unge akademikere er i flertall.

En stor hjerneflukt

Organisasjonen ECAS, European Citizen Action Service, som jobber for sivile rettigheter i EU, framla nylig rapporten «Report

«Daglig er det flere hundre polakker som reiser ut herfra. Det er klart det får konsekvenser.»

Andrzej Matla,
fagforeningsleder
i Solidaritet i Gdansk

er

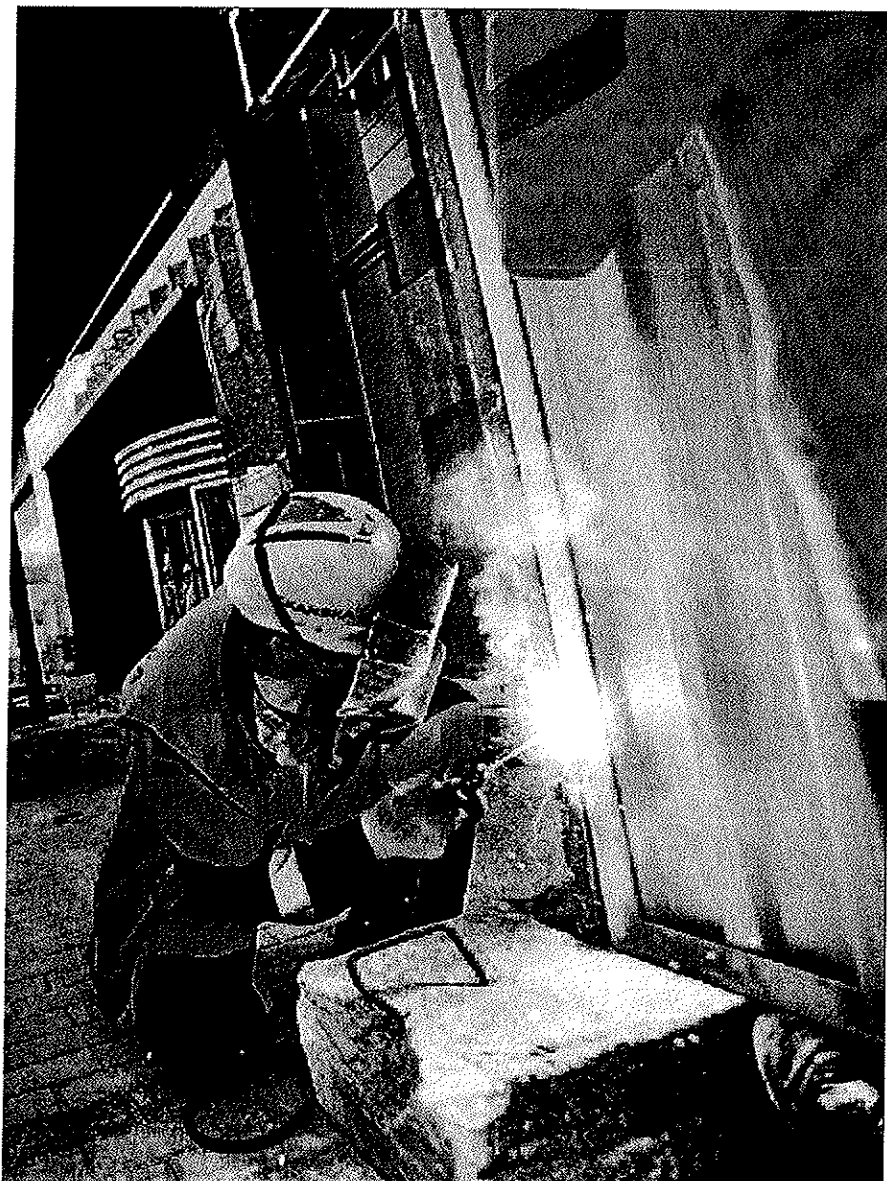
ne i Polen

FAGFORENINGSLEDER:
Andrzej Matla i Solidaritet.

FAGFORENINGSLEDER:
Jakub Kus i Budowlani.

Grzeskiewicz er ikke en av dem, men jobber for svenske Skanska med å bygge den nye sentralbanestasjonen

on the free movement of workers in EU-25». Hovedkonklusjonen herfra er at både sender- og mottakerland tjener på arbeidsinnvandring.

– Det kan være positivt for et land som Polen at folk drar ut for å jobbe. Men i praksis vet vi lite om hva som skjer akkurat nå. Hvis et land har overskudd på arbeidskraft, har arbeidsutvandring mange gunstige sider, sier forskningssjef Jon Erik Dølvik i Fafo.

– Men det er tegn til at det ikke de arbeidsledige på landsbygda i Polen som drar, men de yngste og best kvalifiserte. Hvis de etter hvert kommer tilbake kan det få en positiv effekt, hvis de ikke gjør det blir det ille. Hvis det blir en varig situasjon, kan det bremse veksten i disse landene samtidig som vi selv skummer fløten, sier Erik Dølvik.

I Polen er de bekymret:
– Det er stort problem. Det er stor mangel på høyt kvalifi-

sert arbeidskraft i Polen nå. Altfor mange har dratt ut, sier Jakub Kus.

Fagforeningskollegaen Andrzej Matla er enig.

– Hvis de kommer tilbake igjen og blir en del av det polske samfunnet, er dette bare positivt. Men hvis de flytter fra Polen for godt, er det derimot dramatisk. Da får vi nemlig en stor hjerneflukt. Jeg mener det allerede er i ferd med å bli en dramatisk situasjon, sier Andrzej Matla.

0 i dag åpner: AREST STORE BOLIGMESSE

Vi ønsker hele familien velkommen
til idé og inspirasjon!

Vallhall Arena

v/ Holle Nym Stasjon

22. og 23. september

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

10.00 - 18.00

HURTIGVIRKENDE SLANKEPILLE!

– når du vil raskt ned i vekt!

- Demper appetitten og gjør deg raskere mett
- Reduserer søthunger
- Øker forbreningen av fett
- En kapsel om dagen er nok

Selges i helsekostforretninger eller ved henvendelse til

Promed Pharma tlf. 33 42 01 40 www.promed-pharma.no

Norges største utstilling!

- Gratis parkering
- Gratis kjøkkentegning
- Rask levering

Dører, Vinduer, Parkett, Kjøkken

DØRER
VINDUER
PARKETT
KJØKKEN

www.sentrumbygg.no

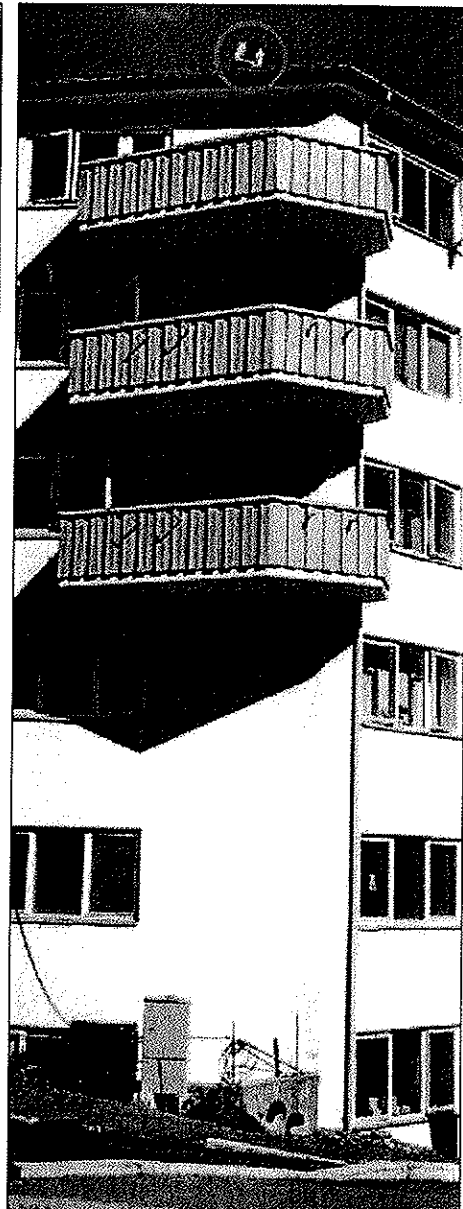
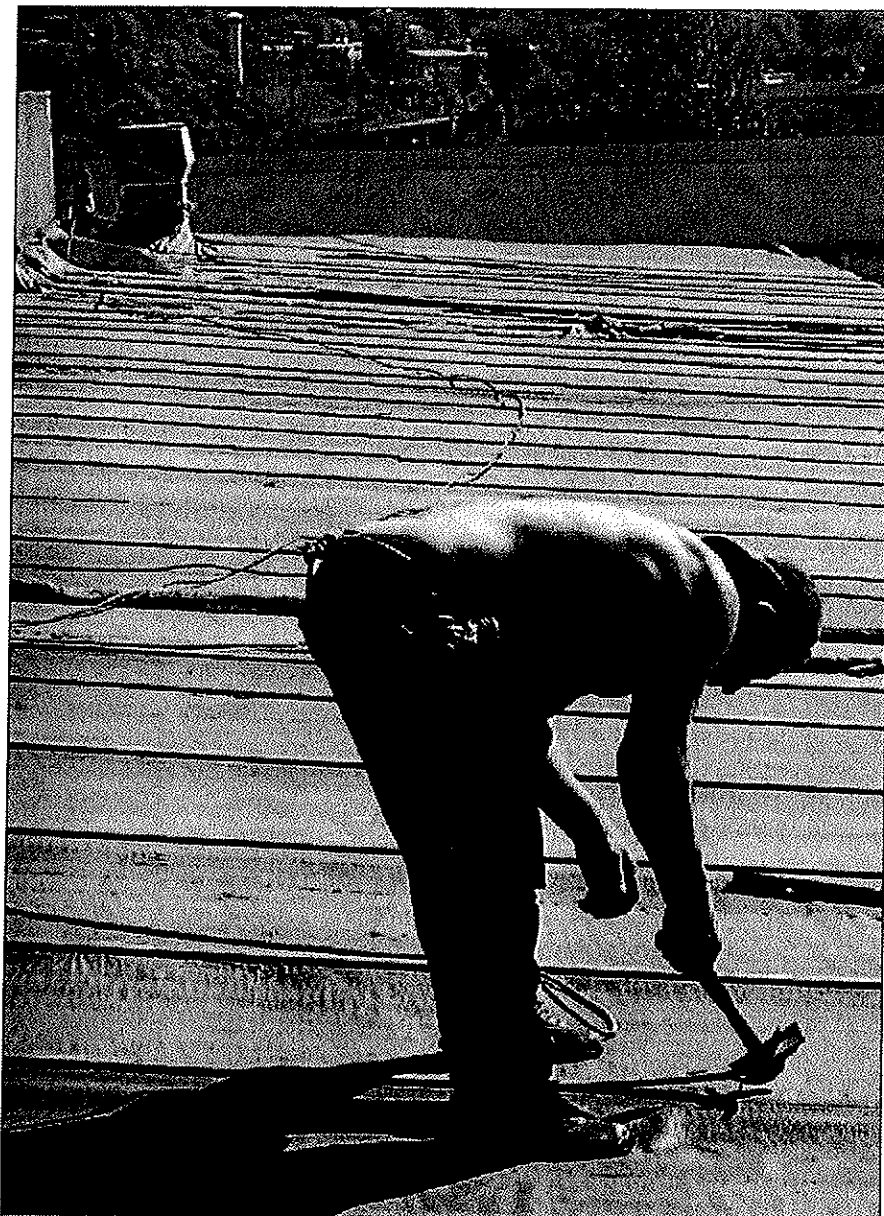
Sentrum Bygg a.s

Verkseier Furulunds vei 9, Alnabru, 0668 Oslo. Tlf. 23 17 74 50

Åpningstider: 8-19 fredag 8-17 lørdag 10-16

SE VÅR STORE UTSTILLING PÅ ALNABRU!

Hvis denne mannen faller ned fra taket, vil ikke nylontauet redde ham. Det vil høyst sannsynlig **dele ham i to.**

SIKKERHETEN I EN TYNN TRÅD: Disse polske arbeidere hadde ikke stillas, men bandt seg fast med nylontau rundt magen.

Foto: Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet har varslet at de vil politianmelde en virksomhet i Konows gate i Oslo på grunn av alvorlige brudd på sikkerhetsbestemmelsene.

Tekst: **Sindre Granly Meldalen**
sme@dagbladet.no

Polske arbeidere jobbet på taket av en høy bygård uten stillas eller skikkelig sikring. Noen av dem hadde bare bundet seg fast med nylontau rundt livet.

– Der var det overhengende fare for liv og helse. Arbeiderne hadde bare et tau rundt livet. Hvis en av dem hadde

I en serie har vi fokusert på arbeidsforholdene for østeuropeiske arbeidsinnvandrere.

ramlet ned hadde vedkommende risikert å bli delt i to da tauet strammer seg, sier Stein Bjørndal, seniorinspektør i Arbeidstilsynet.

Sikkerhetsrisiko

Forskningsstiftelsen Fafo intervjuet tidligere i år 1244 norske bedriftsledere. 58 prosent av dem

som ikke benytter seg av østeuropeisk arbeidskraft mener at østeuropeiske arbeidere utgjør en sikkerhetsrisiko. 35 prosent av dem som benytter seg av slik arbeidskraft mener det samme. 17 prosent i sistnevnte gruppe sier at språk- og kommunikasjonsproblemer har ført til flere ulykker.

To bedriftsledere i undersøkelsen sier det slik:

«Polakkene fester gjerne et tau rundt livet som sikring når de jobber i store høyder i stedet for å sette opp et stillas.»

«Østeuropeerne vil tjene mest mulig på kortest mulig tid. De er ikke interessert i sikkerhetsregler og tåler mye på grunn av pengene som venter.»

Men i mange tilfeller setter arbeiderne seg i fare fordi de norske oppdragsgiverne ikke gir dem

«Østeuropeerne vil tjene mest mulig på kortest mulig tid. De er ikke interessert i sikkerhetsregler og tåler mye på grunn av pengene som venter.»

Bedriftsleder

muligheten til god sikring.

– I Konows gate hadde de bundet seg fast. Det viser at de skjønner at det er risikabelt å jobbe der. De prøver å sikre seg på beste måte sjøl, men har ikke tilgang til ordentlig utstyr eller stillas, sier Bjørndal.

Polakker som heis

Dagbladet har tidligere skrevet flere saker om hvordan østeuropeiske arbeidsinnvandrere underbetales. Men i noen tilfeller blir østeuropeisk arbeidskraft utnyt-

tes også uten at de verken underbetales eller liv og helse settes i fare.

– Under et tilsynsbesøk ved en byggeplass i Oslo påpekte vi manglende heis til transport av gipsplater og andre bygningsmaterialer opp til 5. etasje i bygget.

Byggelederen forklarte da at dette hadde de løst ved å leie inn polske arbeidere til å bære, da sparte de utgiftene til heis. Heisen kom fort på plass etter pålegg fra oss, sier Stein Bjørndal i Arbeidstilsynet.

- Start informasjonssentre for arbeidsinnvandrere

Norsk er gresk for polakkkene

Dagbladet i går.

POLSK RÅDGIVER: Aleksandra F. Eriksen mener norske myndigheter må ta bedre i mot arbeidsinnvandrere.

Foto: Nina Hansen

Polske og baltiske arbeidsinnvandrere blir så glade at de gråter når Aleksandra F. Eriksen forklarer dem norske regler på deres eget språk.

Tekst: **Sindre Granly Meldalen**
sme@dagbladet.no

Myndighetene må gi arbeidsinnvandrere bedre informasjon, mener Aleksandra F. Eriksen, daglig leder i selskapet Polish Connection.

- De fleste som kommer hit vil følge loven, men det er ikke alltid de klarer det fordi de ikke forstår det norske systemet fullt ut, sier hun.

Etter EU-utvidelsen i 2004 har det kommet svært mange arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum til Norge. Og flere skal det bli.

I går skrev Dagbladet at regjeringen svarer på utfordringen det er å bygge 19 300 barnehageplasser og gi et løft til vei- og

jernbanesektoren ved å bevilge ti millioner kroner for å øke rekruttering av arbeidskraft fra utlandet. Men alle som kommer tas ikke i mot på en god måte.

Vanskelig byråkrati

I en kronikk i Dagbladet i dag forteller polske Aleksandra F. Eriksen historien om en av dem som har kommet hit. «Jan» trodde han var ansatt i et bygningsfirma og at han skulle skatte til Polen. I realiteten var han registrert i Norge med et eget firma. Han var også registrert som arbeidsgiver for sine kollegaer, men leverte ikke selvangivelse og betalte ikke skatt eller arbeidsgiveravgift.

- Byråkratiet her er ikke lett for nordmenn engang. Tenk på hvordan det blir for en som ikke behersker språket, sier Eriksen.

«Byråkratiet er ikke lett for nordmenn engang. Tenk på hvordan det blir for en som ikke behersker språket.»

Aleksandra F. Eriksen, rådgiver

Eriksens firma har spesialisert seg på å hjelpe polske bedrifter som vil etablere seg i Norge, norske bedrifter som vil etablere seg i Polen, og polske og baltiske arbeidere som jobber i Norge. Og det er sistnevnte gruppe som opplever størst problemer.

Derfor foreslår hun at norske myndigheter bør etablere egne informasjonssentre for arbeidsinnvandrere.

- Norge trenger arbeidsinnvandring. Men de som kommer hit trenger bedre hjelp i startfasen. Jeg synes det er urettferdig å ta penger av mange av dem som kommer til meg. Vi må ta betalt for jobben vi gjør, men hvorfor må en polsk arbeider betale for å få skikkelig hjelp hvis han har vært i en arbeidsulykke? De som tar kontakt med meg vet ikke hvor de skal henvende seg. Det

burde være et ordentlig tilbud i regi av myndighetene. I dag er det knapt noe tilbud til dem som kommer hit for å jobbe, sier hun.

Språkproblemer

Et slikt senter blant annet bør tilby informasjon om hvordan de får arbeids- og oppholdstillatelse, om lønns- og arbeidstidsbestemmelser og hva det innebærer å organisere seg, mener Eriksen.

- De må få vite hvem som kan hjelpe dem i ulike situasjoner, og hvor de skal henvende seg. De må få riktig informasjon om hvordan en forholder seg til skatt, moms og alle tillatelser, sier Eriksen.

Hun mener sentrene må ha medarbeidere som behersker polsk og de baltiske språkene, og at all informasjon må være tilgjengelig på de ulike språkene.

- Fellesforbundet og LO har noe av sin informasjon på polsk. Det samme har Arbeidstilsynet. Men langt fra all informasjonen arbeidsinnvandrere trenger er tilgjengelig på deres eget språk. Jeg har måttet oversette en del selv, sier hun.

- God tanke

Finansminister Kristin Halvorsen (SV) er enig i at arbeidsinnvandrere må tas imot på en bedre måte.

Kristin Halvorsen sa i går til Dagbladet at Norge er avhengig av arbeidsinnvandringen. Og hun er enig i at de må tas imot bedre.

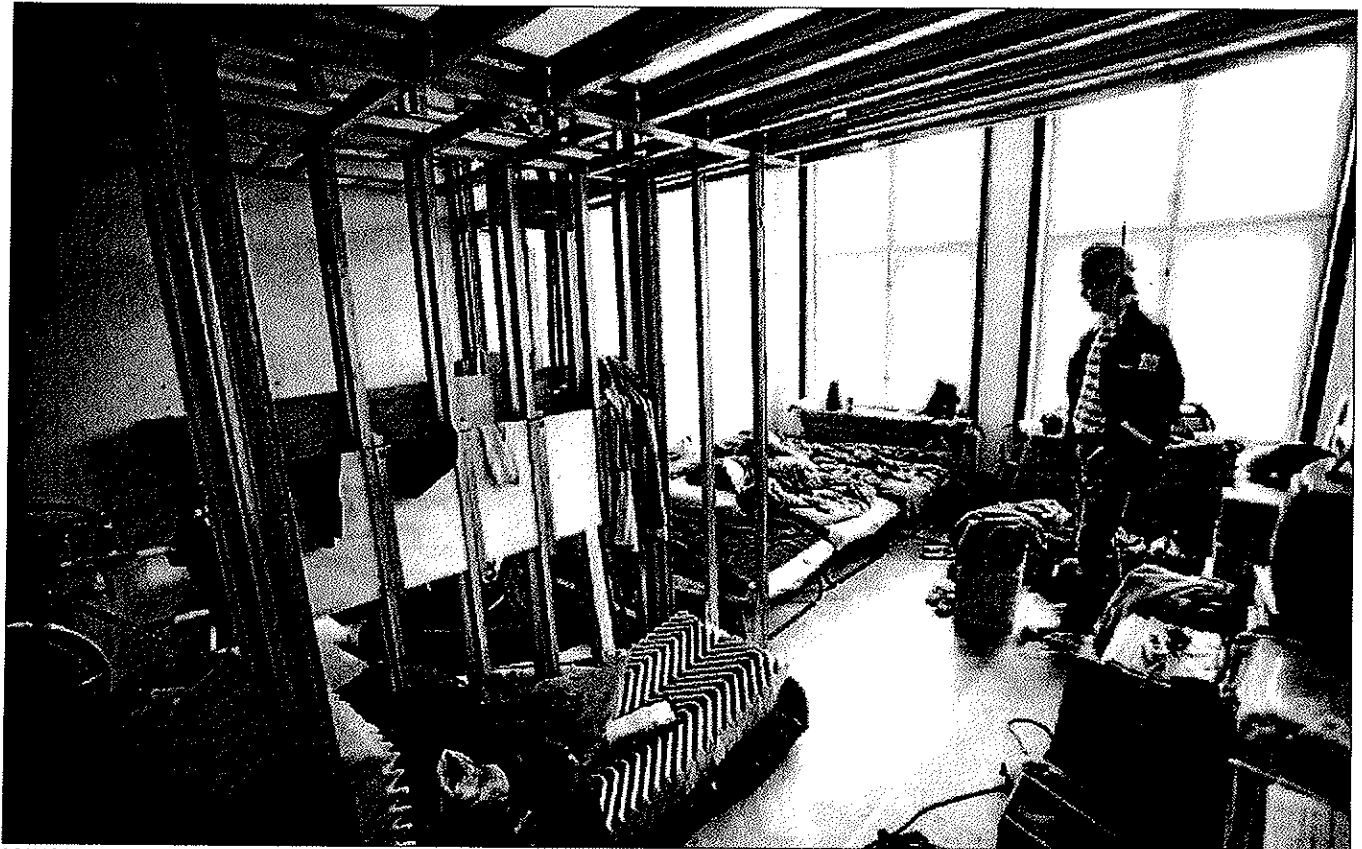
- Dette er noe vi må diskutere, men det er klart at det er behov for å gi dem bedre service enn i dag. Om vi skal samle all informasjon på et sted, vet jeg ikke, men vi må nok legge ting bedre til rette for arbeidsinnvandrere, sier Halvorsen til Dagbladet.

Egil Mongstad, leder i Tømmer og byggfagforeningen i Oslo, er positiv til forslaget.

- Både vi i fagforeningene og myndighetene må gjøre det vi kan for at det skal være enkelt for dem som vil gjøre en lovlig og vanskelig for dem som ikke vil være det. I dag litt motsatt. Mange ender opp med at det er enklest å jobbe svart, sier Mongstad.

Se også
kronikk side 54 ►

Storstilt arbeidsinnvandring fra øst: - De rødgrønne kjøper tjenere

SOVESAL I STORTINGSGATA: Soria Moria må bygges av arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa. Her fra en aksjon Arbeidstilsynet gjennomførte i Oslo, der polske bygningsarbeidere var innkvartert på en byggeplass i Stortingsgata. Foto: Bjørn Langsem

Det er mellom 50 000 og 100 000 av dem, de tjener ned i 13 kroner timen, og de bor ofte dårlig. Nå vil regjeringen rekruttere flere arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum.

Tekst: **Per Ellingsen**
pel@dagbladet.no

Sindre Granly Meldalen
sme@dagbladet.no

På neste års budsjett er det satt av ti millioner kroner for å øke omfanget av rekrutteringer fra EØS-området. Regjeringen ser at Norge må gjøre seg attraktiv som arbeidsgiverland, derfor styrkes nå omfanget av rekrutteringshjelpen til arbeidsgivere, til markedsføring og til opplæring av ansatte i arbeidsmarkedsetaten.

Kjøper tjenere

Talsperson Steinar Lem i Framtiden i våre hender er svært kritisk til regjeringens

storstilte bruk av billig utenlandsk arbeidskraft.

– Når det er blitt slik at vi henter billig og ofte underbetalt arbeidskraft fra Polen og andre østeuropeiske land, så kjøper vi oss i realiteten tjenere. Det gjør noe med vårt selvbylde. Jeg frykter vi begynner på å få et litt vel oppblåst selvbylde, sier Lem til Dagbladet.

Ny underklasse

– Vi henter dem hit for at de skal gjøre jobber vi selv ikke ønsker å gjøre, til langt lavere betaling. Dermed blir våre arbeidsinnvandrere medlemmer av en stadig økende underklasse. Dersom vi hadde sørget for at alle de nye arbeidene fikk tariff lønn og alle rettigheter, ville økonomien satt en grense for hvor mange som kom. Samtidig ville vi unngått å importere en ny underklasse til Norge, sier han.

Steinar Lem skjønner at fi-

Kristin Halvorsen.

Steinar Lem.

nansminister Kristin Halvorsen har lite å stille opp mot denne utviklingen.

– Kravet til rikdomsvekst er en sterk del av samfunnsånden, og det er ikke greit for en enkelt statsråd å stå imot dette. Men konsekvensen kan bli at nordmenn ender opp som rike og nedlatende mennesker. Det er en samfunnsutvikling man bør bekjempe, sier Lem.

Forskningschef Jon Erik Dølvik ved forskningsstiftelsen Fafo advarer mot konsekvensene av en langvarig og høy ar-

beidsinnvandring til Norge.

– Selv om vi i dag har lav arbeidsledighet, er det mange som står utenfor arbeidsmarkedet. Vi må få flere av disse inn, samtidig som folk må motiveres til å være lenger i arbeidslivet. Det får vi ikke til hvis arbeidsgivere utnytter folk, og skaper tilstander som gjør at norske arbeidstakere ikke vil inn i bransjene. Det er en risikabel strategi. De som gjør dette kan komme seg gjennom en konjunkturtopp nå, men det kan gå ut over rekrutteringen og hele bransjen i framtida, sier Dølvik.

Satser

Regjeringen skal bygge vel 19 000 barnehageplasser neste år, og samtidig skal vei- og jernbanssektoren få det største løft på to tiår. Soria Moria-erklæringen lar seg ikke oppfylle uten enda flere polske og baltiske gjestearbeidere.

Dessuten sørger økt arbeidsinnvandring for å dempe pris- og kostnadsveksten.

Samtidig avdekkes stadig flere tilfeller av grov utnyttning av arbeidsinnvandrere i Norge, både når det gjelder lønn og arbeidsforhold.

FAKTA

Arbeidsinnvandring

● Fafo la nylig fram en ny rapport for Nordisk ministerråd om arbeidsinnvandring i Norden. Den viser at Norge og Island er de som har tatt imot desidert flest personer sammenliknet med folketallet.

● Fafo har også undersøkt hvilke motivasjoner bedriftene har for å rekruttere østeuropeere. 82 prosent oppgir mangel på arbeidskraft som viktigste eller nest viktigste motiv. 31 prosent oppgir at reduserte lønnskostnader er viktigst eller nest viktigst, noe som kan tyde på omfattende underbetaling.

Per 1. august 2006 hadde Arbeidstilsynet gjennomført 538 tilsyn med lønns- og arbeidsvilkårene for arbeidsinnvandrere. Det resulterte i 33 politianmeldelser og 550 pålegg for brudd på arbeidsmiljø- og sikkerhetsregulverket.

Enkelte har hevdet at det kan være 100 000 gjestearbeidere i landet.

«Konsekvensen kan bli at nordmenn ender opp som rike og nedlatende mennesker.» **Steinar Lem**, Framtiden i våre hender

Ja til mer oljesamarbeid

Et farvel til Sjøtkman betyr ikke et farvel til samarbeid. Den norske utenriksministeren Jonas Gahr Støre og kollegaen Sergej Lavrov har diskutert Russlands avvisning av norsk deltakelse på Sjøtkman-feltet.

Det er fortsatt interesse for samarbeid med Norge, også på andre oljefelt enn Sjøtkman, ifølge utenriksministeren.
– Vi har blitt enige om å fortsette samtaler om det industrielle samarbeidet i nord, sier Støre. (ANB)

TEST: KNM «Tjeld» og søsterskipet «Terne» tester her sine våpensystemer. I alt fire norske MTB-er inngår i FN-styrken i Libanon. Foto: Scanpix

Bunaden blir kinesisk

Husflidens monopol på bunader er brutt, nå lages flere av våre tradisjonsrike klesplagg i Kina. Lave kinesiske lønninger gjør at prisen på klesplagene er 25 prosent lavere enn norskproduserte, skriver avisa Nordlys.

– Dette er piratkopiering, men vi har problemer med å nå fram juridisk med en slik argumentasjon fordi opphavsretten til bunadene er vanskelig å dokumentere, sier Tove Guisvik, adm. direktør i Norges Husflidslag (ANB)

MÅ KUTTE: Malermester Harald Askautrud klarer ikke å konkurrere når konkurrentene betaler ulovlig lavt. Vegard Østgård og Muhamet Lusnjani gjør her ferdig et oppdrag i NAF-huset i Oslo. Foto: John Terje Pedersen

Mafialiknende tilstander i byggebransjen

– Svart framtid

Malermester Harald Askautrud må kutte i staben fordi han betaler lovlige lønninger.

Tekst: **Sindre Granly Meldalen**
sme@dagbladet.no

– Vi er ferdig her i morra. Da er jeg ikke helt sikker på hvor disse gutta skal jobbe, sier malermester Harald Askautrud.

Han er på besøk hos Vegard Østgård (17) og Muhamet Lusnjani (26) som er i ferd med å fullføre en større malerjobb.

Askautrud er sjef for 35 ansatte. Samtidig som alle melder at byggebransjen går så det griner, må han kutte i staben i en kombinasjon av permitteringer og oppsigelser.

– Norge går så det griner. Det går knapt an å lese avisa uten å lese at alle tjener penger. Men uansett hvor mye vi spiser pennen og presser prisene våre, får vi beskjed om at konkurrentene ligger langt lavere. Vi klarer ikke å konkurrere når vi betaler normale lønninger.

Vi føler at vi er stilt på siden av markedet, sier malermesteren.

Pressa marked

Askautrud var leder i Maler- og byggetapetsermestrenes forening i Oslo (MLF) fra 2003 til våren 2006. Han har aldri opplevd en tilsvarende situasjon som nå. Men det er ikke bare han som opplever problemer.

– Det er et veldig presset marked nå. Prisene i enkelte delmarkeder, spesielt i Oslo, er svært lave. Det foregår mye ulovlig avlønning og mye svart arbeid, sier Geir Atle Mjeldheim, administrerende direktør i Maler- og byggetapetsermestrenes Landsforbund.

Byggebransjen har foreslått at moms for håndverkertjenester settes ned fra 25 til 8 prosent.

– Noe må gjøres for å redusere prisen på svart og hvitt arbeid, sier Mjeldheim.

Etter EU-utvidelsen i 2004 har

det kommet langt flere arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum til Norge enn både myndighetene og forskerne hadde ventet. Det er ulovlig å lønne under tariffloven i Oslofjord-området og Hordaland. Men de som faktisk lønner lovlig, opplever å bli konkurrert ut.

– I dag er det mye utnyttelse av arbeidskraft og mafialiknende tilstander med mellommenn som skor seg grovt i deler av markedet. Det er ingen tvil om at dette har økt eksplosivt, sier Mjeldheim.

Fellesforbundet ser den samme tendensen.

– Det er etablert et prisleie nå som gjør det vanskelig for seriøse bedrifter å klare seg. Det er ille, sier Kjell Skjærvø i Fellesforbundet.

– Utklases

Malermester Harald Askautrud har selv to ansatt polske malere.

– Men de får den samme lønna som de andre. Slik er det tydeligvis få andre steder. Vi får ikke se anbudene lenger, men vi får se hvordan det er der når Arbeidstilsynet har vært der etterpå, sier han.

Den tidligere mesterlaug-lederen mener arbeidsinnvandringen i utgangspunktet er positiv, men at markedet ødelegges av firmæne som underbetaler.

– Vi ønsker konkurranse. Men det må være lovlig. Det vi opp-

lever nå er ikke konkurranse, det er utklassing. Og bare fordi vi betaler lovlige lønninger. Når folk får 30-40 kroner timen i lønn er det umulig for oss å konkurrere, sier Askautrud, som ikke har gitt opp håpet for bransjen han har vært en del av i 30 år.

– Vi prøver å være med på flest mulig anbudsrunder og regne mest mulig. Og vi søker noen seriøse samarbeidspartnere, som godtar at de som jobber må få lovlig lønn.

– For mye snusk

Kommunalminister Åslaug Haga (Sp) etablerte tidligere denne måneden et seriøstetsråd for byggebransjen.

– Vi har for mange useriøse aktører i byggebransjen og en næring som er litt ute av kontroll. Det er for mye snusk. For mange forbrukere lures opp i stry og for mange arbeidstakere havner i vanskelige situasjoner, sier Åslaug Haga.

Kommunaldepartementet og Haga arrangerte denne måneden et møte sammen med representanter fra blant annet Justis-

departementet og representanter fra næringen og fagbevegelsen. – I staten har en rekke departementer ansvar inn mot byggenæringen.

BYGGER RÅD: Åslaug Haga
Staten oppfattes litt som et flerhødet troll. Det er ikke mulig å legge alt ansvar til et departement, men vi kan forbedre samordningen. Vi ønsker nå å møte næringen på et mer helhetlig vis.

«Vi klarer ikke å konkurrere når vi betaler normale lønninger».

Harald Askautrud, Malermester